

Debreceni Egyetem
Bölcsészettudományi Kar
Magyar Nyelvtudományi Tanszék

Kismamaszleng

Szakdolgozat

Témavezető:
Dr. Kis Tamás
egyetemi docens

Készítette:
Sütőné Seres Adrienn
III. évf., magyar szak,
levelező tagozat

Debrecen, 2008

Tartalom

I.	Bevezetés	3
II.	Dajkanyelv vagy szleng?	5
	1. A dajkanyelvről	7
	2. Mi a szleng?	10
	3. A dajkanyelv és a szleng kapcsolata	13
III.	Kismamaszleng	
	1. A szülők szerepe a gyermeki nyelvelsajátítás folyamatában	15
	2. Az anyaggyűjtés módjai, körülményei	20
	3. A kismamaszleng nyelvi sajátosságai	22
	4. A szavak témakörök szerinti csoportosítása	24
	5. Szóalkotásmódok a kismamaszlengben	28
	6. A kismamaszleng ragadványnevei	33
IV.	A kismamaszleng megítélése	42
V.	Összegzés	45
VI.	Zárszó	45
VII.	A kismamaszleng szójegyzéke	46
VIII.	Ragadványnevek névjegyzéke	54
IX.	Irodalomjegyzék	63

Bevezetés

*„A szleng az egyetlen áramló
költészetfolyam. Valamely névtelen
költő nap mint nap varázslatos
mintázatot sző a hétköznapi nyelvből.”*

(GILBERT K. CHESTERTON: A
szleng védelme)

Életünk első éveiben elsajátítjuk anyanyelvünket, melynek használata később annyira természetessé válik számunkra, hogy az iskolai nyelvtanórákon kívül többségünk nem is elmélkedik e bonyolult jelrendszer, a nyelv természetén. Aki viszont arra vetemedik, hogy felsőfokú tanulmányait magyar szakon folytassa, az egyszeriben a nyelv patológiáján találja magát, ahol az élveboncolás során izgalmas felfedezésben lesz része. A nyelvészeti előadásokon nagy a fertőzésveszély, de aki ide belép, nem törődik vele.

Erős immunrendszerem sokáig védelmet nyújtott a kórokozókkal szemben, a szleng nevű vírus azonban úgy megfertőzött egy évvel ezelőtt, hogy még ma sem lábaltam ki a betegségből.

Az első tünetek akkor jelentkeztek, amikor kiderült, hogy a félévi gyakorlati jegy megszerzéséhez egy szemináriumi dolgozatot kell írni diákszleng témában. Levertség és émelygés lett úrrá rajtam. Nincs elég dolga az embernek, még bajlódjon ezzel a dolgozattal is! Az orvos a bajok enyhítésére szógyűjtést és szakirodalom-olvasgatást javasolt. A terápia hasznosnak bizonyult, a szójegyzék készítésétől állapotom napról napra javult. A doktor úr a dolgozatom elolvasása után úgy ítélte meg, hogy további orvosi felügyeletre már nincs szükség, így az indexembe vésett gyakorlati jeggyel be is fejezte kezelésemet.

A teljes felépülésre azonban hiába vártam. Még a betegségem idején sokat olvastam a szlengről, és rájöttem, hogy tulajdonképpen hosszú évek óta vírushordozó vagyok. Az voltam iskolásként, a kollégiumi évek alatt, tanárságom négy évében, és most, kisgyermekes anyukaként a kórokozó egy módosult fajtájával fertőződtem meg ismét. A lappangás feltehetően már várandósságom idején megkezdődött, de kislányom Sára születésével a tünetek egyértelművé tették a szleng jelenlétét és terjedését a családban. Mivel a szakirodalomban nem találtam e – sokak által visolyogtató, ám a betegek szerint furcsamód mókásnak és izgalmasnak tartott – kór pontos megnevezését, így önkényesen kismamaszlengnek neveztem el. Elhatároztam, hogy a tünetegyüttesről feljegyzéseket készítek, melyeket a következő

lapokon közzéteszek, remélve, hogy sikerül felhívnom a figyelmet a szleng eme típusának jelenlétére nyelvünkben.

Fontosnak tartom leszögezni, hogy nem osztom azon nyelvészek véleményét, akik a szlenget a nyelv kóros jelenségének tartják, a fenti allegóriát csak irodalmi játéknak szántam nyelvészeti munkám bevezetésként.

Dajkanyelv vagy szleng?

2007. július 3-án Sára érkezése gyökerestől megváltoztatta egész addigi életemet. Nemcsak a családom létszáma és a derékbőségem változott, bár kétségkívül ez volt a két legszembetűnőbb dolog. Megnőtt a lakásunk zajszintje és forgalma, szaporodtak a karikák a szemem körül a kialvatlanságtól, csomókban hullott a hajam a szülés okozta hormonális változástól, nem jöttek rám a régi ruháim, a szoptatás miatt le kellett mondanom a töltött káposztáról, állandóan lekéstem a kedvenc tévéműsorom, mégis: boldogabb voltam, mint valaha! Egyszeriben más dolgok lettek fontosak, a régi problémák helyébe újak léptek. A tanárságot felváltotta az anyaszerep, és ponthatárok helyett azt számolgattam, hogy lehet öt szétnyitott ujjacskát a szűkre szabott tipegőujjon a lehető legrövidebb idő alatt átújtatni.

Változások a család nyelvhasználatában is tetten érhetőek voltak, mivel azonban én töltöttem a legtöbb időt Sárival, nálam jelentkeztek legintenzívebben. Azon nem is döbbsentem meg, hogy az első perctől gügyögök neki, ezt az anyai ösztönök számlájára írom, és a világ legtermészetesebb dolgának tartom. Azt viszont rémülten tapasztaltam, hogy a szülést követően rendkívül nehezen fejeztem ki szóban magam. Lépten-nyomon belegabalyodtam a mondanivalómba, ugyanis alapvető szavak nem jutottak eszembe. Szinte sokkolt a felismerés, hiszem korábban épp a választékos beszéd volt az erősségem, amit számos területen – rádiós műsorvezetőként, rendezvények háziasszonyaként, a helyi televízió riportereként és nem utolsósorban tanárként – kamatoztattam. Kétségbeesésemben már valamiféle rejtélyes betegségre kezdtem gyanakodni, amikor hónapok múltán az interneten találtam egy cikket, ami magyarázatot adott a tüneteimre. A szerző szerint sok kismamánál jelentkezik ez a nyelvi afáziához hasonló állapot, ami részben az állandó kialvatlansággal, részben pedig a szüléssel és az azt követő megváltozott élethelyzettel járó pozitív érzelemdömpinggel magyarázható. Az esetek többségében ez a kellemetlenség néhány hét után megszűnik, másoknál viszont akár fél évig is fennállhat. Sajnos én ez utóbbiak közé tartozom, de talán most, nyolc hónappal a szülést követően végre kezdek kilábalni belőle.

Mindenesetre az iménti nehézségek sem vették el a kedvemem a beszédétől, reggeltől estig csak beszélek: amikor nem Sárihoz, akkor Sáriról, hisz az egész világ csak róla szól.

Ebbe az idilli képbe eleinte nem is tudtam beilleszteni az egyetemem, végül mégis úgy döntöttem, valahogyan megpróbálom összeegyeztetni az anyasággal. Mázsás teherként nehezedett rám a szakdolgozatírás gondolata: hogy leszek képes két pelenkacsere között elmélyülten foglalkozni valami olyasmivel, aminek semmi köze sincs a gyermekneveléshez? Reménykedve vártam Kis Tamás tanár úr témajavaslatait, aki azonban visszadobta a labdát, mondván: annak örülne a legjobban, ha én választanék témát, mégpedig olyat, ami komolyan érdekel, hiszen ez lehet az alapja az örömteli, sikeres munkának.

Ezúton szeretnék köszönetet mondani neki, amiért az önálló témaválasztás felé terelgetett, melynek eredménye ez a kismamaszlengről írt dolgozat lett. Köszönöm továbbá azt a rugalmasságot, melynek köszönhetően bababarát megoldásokat kínált a konzultációkat és a határidőket illetően.

A kezdeti lelkesedést – hogy végre van szakdolgozati témám – hamarosan megakasztották kételyeim. Létezik-e egyáltalán kismamaszleng? A szakirodalom ugyanis sehol sem említi, csupán a dajkanyelvvvel foglalkozik a gyermekek nyelvelsajátításával kapcsolatban. A mi családukban nyilvánvaló volt a szleng használata, hiszen – főként férjem nyelvi leleményességének köszönhetően – számos saját gyártmányú tréfás szó volt forgalomban. Feltételeztem, hogy más kisgyermekes családok is kreálnak hasonlókat. Lehet, hogy egész egyszerűen még senki sem foglalkozott a szlengnek ezzel a típusával?

A feladat kezdett előttem körvonalazódni: be kell bizonyítanom, hogy a kisgyermekes anyukák beszédmódja nem valamiféle intelligenciavesztés eredménye, hanem egy olyan speciális nyelvhasználati mód, mely fontos szerepet tölt be a kisgyermekes nyelvelsajátítási folyamatában és a kötődés kialakulásában.

Céлом továbbá igazolni és minél több nyelvi adattal alátámasztani a kismamaszleng létezését, tisztázni a dajkanyelvhez való viszonyát, bemutatni jellemzőit. Ehhez azonban előbb át kell tekintenem a dajkanyelv, majd a szleng legfontosabb ismérveit, hogy ezek segítségével aztán átfogó képet tudjak adni a kismamaszlengről.

A dajkanyelvről

Egy kisbaba születése feltűnő módon megváltoztatja egy család nyelvi magatartását. Ezt a változást nevezi a szakirodalom dajkanyelvnek, melynek „használatával a felnőtt igyekszik megkönnyíteni a gyermek számára a nyelvelsajátítást” (A. JÁSZÓ, 1999: 565).

Csépe speciális nyelvként definiálja, mely kifejezetten segíti a hallórendszer fejlődését és a beszédreprezentáció kialakulását. Érdekessége, hogy a világ összes nyelvén hasonló, sőt a jelnyelvet beszélőknél is jelen van (http://logoportal.hu/a_dajkanyelv_csodat_tesz).

A dajkanyelv kifejezés LENGYEL nyomán terjedt el, aki az angol *baby-talk* fordítására ajánlotta. Az eredeti szó használatát azonban korlátozza kétértelműsége (a gyermek beszéde vagy beszéd a gyermekhez). Nem túl szerencsés a másik angol kifejezés, a „*mothrese*” (anyai nyelv) alkalmazása sem, hiszen a gyermek korai fejlődésében az anyák mellett az apák is fontos szerepet játszanak. Az apák ugyanúgy képesek beszédüket átalakítani, és az anyákéihoz hasonló stratégiákat alkalmaznak. A szülőkön kívül az „anyai nyelv” néhány jellegzetessége más felnőtteknél is megtalálható – sőt még a fiatalabb gyermekekhez „lefelé” beszélő négyéveseknél is (E. OCHS 1982 In: CRYSTAL 1998: 294). A magyar dajkanyelv vagy a gyakran előforduló „gondozói nyelv” kifejezések tehát jóval árnyaltabb jelentéssel bírnak, mint az angol eredetjük.

LENGYEL a fiatal (féléves – kétéves kor közötti) gyerekhez intézett sajátos nyelvhasználaton alapuló felnőtt beszédet nevezi dajkanyelvnek. A sajátos nyelvhasználat sajátos szókészletet jelent: pl. *cocó*, *paci*, 'lovacska', *hami-hami*, 'étel', 'egyél', *pipil*, 'pisil' stb. E szavakat nem a felnőtt veszi át a gyerektől, hanem mintegy kulturálisan áthagyományozódnak, azaz évszázadokon át szilárd, állandó elemei a magyar szókészletnek (vö. LENGYEL 1981: 122).

A dajkanyelv lényege, hogy a szülők átalakítják beszédüket annak érdekében, hogy gyermeküknek minél több lehetőséget adjanak az interakcióra és a tanulásra. Az anyai (szülői) beszéd a nyelv minden síkján, tehát a hangtanin, alaktanin, mondattanin és jelentéstanin egyaránt sajátos vonásokat mutat fel (LENGYEL 1981: 201).

A felnőtt mindenekelőtt beszédének hangzásbeli sajátosságait, prozódiai elemeit próbálja meg – öntudatlanul – a kisbaba számára vonzóbbá alakítani. Ezek a sajátosságok – a magasabb hangfekvés, az éneklő hanghordozás, változatosabb dallamkészlet, bővebben adagolt hangsúlyok, szabályosabb ritmus – mind-mind a gyermek figyelmének ébrentartását célozzák (RÉGER 2002: 18-9). A műszeres mérések szerint az anya rendszerint 3-4 oktávnyi tartományban beszél a kétéves gyerekhez, holott normális esetben, azaz a felnőttel vagy idősebb gyerekkel folytatott beszéde ennek az értéknek legfeljebb a fele. Az anyák általában magasabb hangfekvésben beszélnek kisebb gyermekükhöz (LENGYEL 1981: 202).

A megnyújtott szavak és a szavak közti nagyobb szünetek lassabb, tagoltabb beszédet eredményeznek. Ugyancsak műszeres mérések bizonyítják, hogy az anyák rendszerint kétszer olyan lassan beszélnek a kétéves gyerekekhez, mint az ötéveshez, de még ez utóbbi is lassúbb a normális tempónál (LENGYEL 1981: 202).

A dajkanyelv – rendeltetésének megfelelően – rövid szavakból és egyszerű mondatokból épül fel. A szavak sokszor ismétlődnek, variálódnak benne, gyakoriak a kicsinyítőszó alakok. Az anya – ösztönösen is – mintegy „válogatott lexikát” használ, arra törekszik, hogy a gyerek mikrovilágának leglényegesebb elemeit és jelenségeit nevezze meg (LENGYEL 1981:203). Egy vizsgálat kimutatta, hogy a kétéveseknek szóló dajkanyelv mondatainak átlagos hossza kevesebb, mint négy szó, ami pontosan a fele a felnőtteknek szóló mondatok átlagos hosszának. Mondatszerkezet-típusainak száma korlátozott, és gyakoriak a *Hol van a...?* vagy *Ez egy...* típusú mondat-„keretek”. Az anyák – különösen a gyermek első három életévében – sok időt fordítanak arra is, hogy a gyermeküktől visszajelzést kapjanak. Beszédükben rendkívül gyakoriak a kérdő mondatok, és sok az emelkedő hangleadésű megnyilatkozás: *Igen? Minden rendben?* (CRYSTAL 1998: 225).

A csecsemőknek, majd később a kisgyermekeknek szóló anyai beszéd nemcsak hangzó sajátosságaiban, hanem tartalmi szempontból is alkalmazkodik a gyerekekhez. Kicsinyéhez beszélve az anya a baba figyelmének irányát követi, pillanatnyi cselekvéseit, tevékenységét kommentálja, belső állapotaival, kedélyével, jó vagy rossz közérzetével foglalkozik. A beszéd legfőbb célja pedig (...) egyértelműen az, hogy valamilyen hangbeli vagy motoros (mozgásos) választ váltson ki a gyermekből. Hogy mennyire így van ez, azt többek között az is bizonyítja, hogy a kisbabáknak szóló beszédben igen sok olyan típusú megnyilatkozás fordul elő, amelyre a köznapi társalgásban okvetlenül valamilyen nyelvi választ várnánk el mindenkorai beszédpartnerünktől. Ilyen nyelvi megnyilatkozás például a kérdés vagy a köszönés. Gyermekéhez intézett kérdéseire természetesen az anya is választ vár. Lehetséges nyelvi válasz híján azonban néhány hónapos kisbabája mosolyát, gögicsélését, sőt, néha egyszerű fiziológiai megnyilvánulásait (ásítás, köhögés, bőfízés) is válasznak tekinti. Abban az esetben pedig, ha a kisbabától még ilyen válasz sem érkezik, saját kérdéseit gyakran maga válaszolja meg az anya (RÉGER 2002: 19-20).

Az ilyen típusú társalgást jól szemlélteti az alábbi példa:

Michael (3 hónapos): (Hangos sírás.)

Anya (Belép a szobába.): *Ó egek, micsoda hang ez! Micsoda hang ez!*
(Felveszi a gyermeket.)

Michael: (Bömböl.)

Anya: *Drágaságom, drágaságom. Hát senki sem foglalkozik veled? Hadd nézzelek csak.* (Belenéz a pelenkába.) *Nem, itt minden rendben, ugye?*

Michael: (Köpködő hang).

Anya: *Hát akkor mi a baj? Éhes vagy, ugye? Régen volt már az ebéd?*

Michael: (Gurgulázó hang.)

Anya (Arcával megérinti a gyermeket.): *Igen, réges-réges-régen.*

Michael: (Gőgicsélő hang.)

Anya: *Igen, tudom. Menjünk, együtt valami finom papit, aztán...*

(CRYSTAL,

1986:51)

Az iménti példa jól mutatja, hogy az anyai beszédnek jellegzetes sajátossága a gyakori önismétlés. Kisgyermekéhez beszélve az anya – részlegesen vagy egészében, azonos vagy módosított formában – igen gyakran ismétli meg saját mondatait, ami a gyermek számára kétségtelenül előnyös: az ismétlés újabb esélyt ad neki az elhangzott megnyilatkozás megértésére, amennyiben ez az első alkalommal nem sikerült volna. S nem csak a saját megnyilatkozásait, hanem a gyermek által mondottakat is gyakran ismétli meg az anya (RÉGER 2002: 31).

A dajkanyelv használatakor a felnőttek ösztönösen nyelvtani torzítást alkalmaznak, ami abban nyilvánul meg, hogy alig használnak névmásokat. Az *anya hozza Sára maciját* kijelentés könnyebben érthető a gyermek számára, mintha azt hallaná, hogy *viszem én helyetted*. A kisebb gyermeket gyakrabban szólítja a keresztnévén, míg az idősebbekkel szemben már váltogatva használja a keresztnévet és a *Te* névmást (LENGYEL 1981: 203).

A dajkanyelv nem tesz éles különbséget ige és főnév között. Így például a *pancsi* jelentheti azt, hogy a baba fürdik, de lehet a fürdővíz megnevezése is; a *hamihami* lehet a gyermeknek szóló biztatás (*Egyél még!*), de jelentheti az ételt is.

Kicsi gyermekhez beszélve a felnőttek előszeretettel fogalmaznak többes szám első személyben (*Végre büfiztünk egyet! Most pedig alszunk egy nagyot! De nagyok vagytok!*), holott nyilvánvalóan csak a baba büfizett, ő fog aludni, és ő nőtt sokat az utóbbi időben. A kívülállók számára gyakran irritáló a dajkanyelvnek ez a vonása, de erről részletesebben majd a későbbiekben fogok szólni.

A gyermek fejlődésével összhangban e beszédstílus eszközei is változnak: nő a beszédtempó, bővül a lexikai készlet, nő az átlagos mondathossz, csökken az önismétlések aránya, s változatosabbá, bonyolultabbá válnak a gyermek megnyilatkozásához kapcsolódó anyai válaszok is (vö. RÉGER 2002: 33-4). A dajkanyelvet a szülők a gyermek megértési képességével arányosan fokozatosan elhagyják, mely általában a második–harmadik életév körül következik be.

RÉGER ZITA különböző kultúrákban végzett kutatásai bebizonyították, hogy a dajkanyelv használata ugyan nem szükséges a nyelvelsajátításhoz, de megkönnyíti, gyorsítja azt. Az anya – gyermek kapcsolatban azonban lényeges nyelven kívüli szerepe, vagyis az érzelmi kötődés erősítése miatt is.

Mi a szleng?

A címben feltett kérdésre már csak azért is meg kell próbálnom választ adni ebben a fejezetben, mert számtalan csodálkozó szempárral találkoztam, amikor szóba került, hogy a kismamaszlengről fog szólni a szakdolgozatom. „Olyan is van?” – kérdezték hitetlenkedve még magyar szakos kollégák is. Csodálkozásuk vélhetően nem csak abból fakad, hogy esetleg először hallják a szót, hanem az is oka lehet, hogy magáról a szlengről csak sejtéseik vannak.

„A szleng azon jelenségek egyike, melyeket mindenki felismer, de senki nem tud meghatározni” – vallja PAUL ROBERTS *A szleng és rokonai* című írásában (2002: 131). A nyelvészek körében számtalan próbálkozás történt a szleng definiálására, melynek következtében egymástól igen különböző meghatározások láttak napvilágot. A szlenget eleinte az alvilág nyelvével azonosították, később az ifjúsági nyelvet értették alatta; egyesek a barátok közti fesztelen, bizalmas nyelvhasználatként értelmezték, mások a „nép költészetét” látták benne, megint mások a kreatív beszélők rövidéletű, változékony produktumait nevezték szlengnek (KÖVECSES 1997).

A meghatározások sokféleségét egyrészt az okozza, hogy a szleng megítélése még napjainkban is elég széles skálán mozog: a nyelvi devianciától a költészetfolyamig sokféleképpen értékelik. Másrészt a meghatározások nagy része a szlengnek csupán egy-egy tulajdonságát emeli ki, így ezek csak részgazságokat fogalmazznak meg. Ahhoz, hogy megközelítőleg pontos választ kapjunk a címben feltett kérdésre, számos tényezőt kell figyelembe vennünk.

Mindenekelőtt fontos leszögezni, hogy a szlenget nem lehet pusztán nyelvészeti jelenségnek tekinteni, hiszen szorosan kapcsolódik a szociálpszichológiához is (KIS 1997: 240).

Országh 1966-os definíciója még a nyelvészeti szempontokat helyezi előtérbe. E szerint szlengen értjük „azokat a többnyire kérészetű új szavakat vagy régi szavaknak azokat az új jelentésváltozatait, melyeket a hétköznapi élőbeszéd a tréfás hangulat keltése vagy a kifejezés színességének fokozása vagy az újszerűvel való játék öröme vagy a nyomaték kedvéért használ”(KIS 1997: 240). Ezen túlmenően a modern szlengkutatás társasnyelvészeti szempontból közelíti meg a témát. A szlenget nem pusztán szókincként, sokkal inkább nyelvi viselkedésként értelmezi. Vagyis a szleng „a nagyobb közösségeken belül létrejövő kiscsoportok identitását jelző beszédmód, az ember társas tulajdonságaiból magyarázható nyelvi univerzálé, amely minden nyelvben és a nyelveknek minden korszakában megtalálható. Létrejöttének talán legfontosabb feltétele egy olyan közösség, amelynek tagjai intenzív emocionális és beszédkapcsolatban állnak egymással”(http://hu.wikipedia.org/wiki/Szleng). „Mivel a szleng kialakulása mindig a beszélőközösségekben (a szociológia oldaláról nézve a kiscsoportokban) történik, elvileg annyi szlengről beszélhetünk egy nyelvben, ahány beszélőközösség meglétét feltételezzük. (...) A kiscsoportok közötti azonosság alapvetően kétféle lehet: területi (az egy helyen, egymás közelében működő csoportok

között) és szakmai (az azonos foglalkozást, hobbit űző, azonos életmódot folytató stb. csoportok között)” (KIS 1997: 247-250).

A JELISTRATOVÍ hermetikus komplexum három szinten látja megvalósulni a kiscsoportok közötti azonosságot. „A logoszelvű szleng az ember szellemi tevékenységéhez, a szentélyhez, a templomhoz, a miséhez, a templomi vagy más hasonló szertartáshoz, a művészethez, a filozófiához tartoznak azok legmagasabb rendű rendeltetésében, vagyis ezek az emberek ideálkeresésének megnyilvánulásai. A szakmai szleng a céhhez, a munkához, a munkaidőhöz, a mindennapi élethez, az anyagi javak termeléséhez kötődik. A rekreatív, játékos szleng a pihenést, a szabadidőt, az ünnepet, a családi, baráti összejöveteleket szolgálja”

(http://mnytud.arts.klte.hu/szleng/szl_kut/02szlkul/032jelis.doc). Mindkét felosztásban az egyes szlengtípusok közti határok átjárhatók.

A szlengeket szókincsük és kifejezőképességük alapján is szokás tipizálni, ám nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a tényt, hogy „sok szó csak a szlengben beszélés alatt és csak a szlengben beszélés időtartamára, alkalmilag válik szlengszóvá, és hogy gyakran szlengnek tekinthetők a szavak olyan szövegösszefüggésbeli jelentései, amelyek különböző stilisztikai kifejezőeszközök (ironia, perifrázis stb.) alkalmazásával keletkeznek”(<http://hu.wikipedia.org/wiki/Szleng>). KLIMES, a csehszlovák szlengkutatás kiemelkedő alakja bibliográfiai jegyzékében 69 szlenget regisztrál, melyek többnyire egy-egy foglalkozáshoz kapcsolódnak, például cirkuszi, építőipari, fazekas, gyógyszerész, halász, kohászati, porcelángyári, rendőr, sportoló, természetjáró, vágóhídi stb. (KLIMES 1997:58).

A magyar szlengkutatás eddig elsősorban a használó beszédközösség felől közelített a szlenghez. „E szerint a szleng csoportnyelv (szociolektus), mely kis létszámú, hosszú időt együtt töltő, azonos foglalkozású vagy érdekeltségi körű csoportokban születik, és fontos társadalmi szerepet is betölt ezekben a közösségekben: erősíti az összetartozás érzését, és elkülöníti az adott közösséget a többitől” (KIS 1997:246). Magyarországon a legalaposabban feldolgozott szlengtípusok a diáknyelv, a börtönszleng, a kábítószer-fogyasztók szlengje, a katonai szleng, de készültek kisebb-nagyobb gyűjtemények, szójegyzékek számos egyéb szlengfajtából (barlangászok, labdarúgók, futbalszurkolók, rockzenészek szlengje stb.).

Bár a társadalomra legjellemzőbb kiscsoport a család, a családi szleng mégis elhanyagolt területe a szlengkutatásnak. Pedig „minden családnak, ha az igazi család, nem pedig egy házassági szerződés szomorú következménye, megvannak a maga jellegzetes szavai, kifejezései, gesztusai stb., megvan a maga családi szlengje, a családi hermetizmusainak rendszere. Ez nem csupán tükrözi a sajátos családi világot, hanem annak alapjául is szolgál, s csupán tagjai értik meg igazán. A rekreativitás (pihenés, szórakoztatás) eleme (...) jelen van a szakmai szlengekben is, ám a családban mélységesen intim, személyes jelleget ölt. (...) A mindennapi élet (a családi lét) kulcsfontosságú objektumai és szubjektumai olyan beceneveket, ragadványneveket kapnak, melyeket csak a hermetikai „összeesküvés” tagjai ismernek”.

(http://mnytud.arts.klte.hu/szleng/szl_kut/02szlkul/032jelis.doc).

Az új megnevezések hiperszinonimitást eredményeznek, melynek köszönhetően a szleng szókincse aránylag változékony. Az új nevek minden látható „praktikus” ok nélkül jönnek létre, ugyanazokkal a szóalkotási módokkal, melyekkel a magyar nyelv bármely más változatában szavak keletkeznek. ROBERTS szerint „egy kifejezés akkor veszíti el szleng jellegét, amikor kiszorítja elfogadott szinonimáját, vagy amint olyan jelentést vesz fel, melyet másképp nem lehet kifejezni” (2002:131). A „szótúltermelésen” túl a szleng szemantikájára jellemző, hogy olyan jelentéstartományok, amelyek az emelkedett nyelvváltozatban kerülendők vagy egyenesen tabunak számítanak, a szlengben kiemelkedő szerepet kapnak (szexualitással kapcsolatos kifejezések, trágárság), másrészt jól megfigyelhető a nagyon konkrét jelentésű szavak használata. (vö. <http://hu.wikipedia.org/wiki/Szleng>).

Talán épp e szemantikai jegyekkel magyarázható a szleng 1990-es évekig tartó negatív megítélése a nyelvészetben. A szlengkutatás fellendülése óta azonban – aminek során újabb és újabb szlengszótárak, szójegyzékek, elméleti munkák látnak napvilágot – mind többen kezdik felismerni a szleng valódi szerepét nyelvünk életében.

A dajkanyelv és a szleng kapcsolata

Dolgozatomban arra vállalkozom, hogy bemutassam a családi szleng egyik – a szakirodalomban eddig nem jegyzett – típusát, a kismamaszlenget. Annak, hogy ez a téma még nem keltette fel a szlengkutatók érdeklődését, feltételezésem szerint több oka is van. Az első ok abban rejlik, hogy a családi szleng – JELISTRATOV szavaival élve – „mélységesen intim”, nehezen képzelhető tehát el, hogy egy külső vizsgáló adatgyűjtés céljából oda beférközzön. Mivel a családok féltve őrzik ezt az intimitást, bizonyos esetekben a kérdőíves módszer sem alkalmazható, nem hajlandók ugyanis az adatközlésre. (Erről azonban részletesen Az anyaggyűjtés módja és körülményei című fejezetben fogok szólni.)

A második ok már hosszabb gondolatmenetet igényel. Ma Magyarországon a hagyományos munkamegosztásnak és a két nem között egyenlőtlen jövedelmi arányoknak köszönhetően egy kisgyermekes család átlagos napja úgy néz ki, hogy az apa reggeltől késő délutánig dolgozik, az anya pedig otthon van a babával. Aki nevelt már gyermeket, az pontosan tudja, hogy amikor a baba ébren van, közte és édesanyja között folyamatos kommunikáció zajlik. Úgy vélem sokan mégsem tekintik beszélőközösségnek az anya–kisgyermek párost, egyoldalú társalgásként értékelik az anya gyermekéhez intézett szavait. Márpedig „a szleng létrejöttének egyik alapvető, talán legfontosabb feltétele egy olyan beszélőközösség, amelynek tagjai napi intenzív beszédkapcsolatban állnak egymással. Ha ez az intenzív beszédkapcsolat megvan, akkor a nyelvben feltűnnek a szlengjelenségek. Minél intenzívebb a beszélőközösség tagjainak (beszéd)kapcsolata, annál gyakoribbak a szlengjelenségek a beszédben” (KIS 1997: 241). A KIS TAMÁS által használt zárójelnek itt különös jelentősége van. Lehetővé teszi ugyanis, hogy ne csak beszédkapcsolatot értsünk az intenzív kapcsolat alatt, hanem például érzelmit. Az pedig vitathatatlan, hogy az anya-gyermek kapcsolatnál szorosabb nem létezik (normális esetben). A szlenggel kapcsolatos írások szinte mindegyike hangsúlyozza továbbá, hogy a szleng keletkezésének érzelmi okai vannak. Ha tehát elfogadjuk, hogy anya és gyermeke (sajátos módon) beszélőközösséget alkotnak, köztük pedig rendkívül szoros érzelmi kötődés van, akkor máris teljesültek a szleng létrejöttének legfontosabb kritériumai.

Véletlenül sem szeretném azonban a kismamaszleng keletkezését és működését az anya-gyermek kapcsolatra korlátozni. Az apáknak a fent említett okok miatt kevesebb idejük jut a gyermekkel való foglalkozásra, kevesebb gondozási műveletben vesznek részt, ugyanakkor a gyerekkel kialakított játékos interakcióik intenzívebbek és kötetlenebbek (SUGÁRNÉ 2001: 26). Egy amerikai felmérés azt a meglepő eredményt hozta, hogy az apák épp azért válhatnak a gyermeki beszédfejlődés ösztönzőivé, hogy kevesebb időt töltenek gyermekükkel. Így ugyanis az apa hazaérkezése mindig örömteli élmény a baba számára, és ezt az örömet igyekeznek is minden lehetséges eszközzel kifejezni. Mivel a tanulási folyamatot döntően befolyásolják érzelmeink, különösen gyerekkorban, érthető, hogy az apa szava mélyebb nyomot hagy a piciben. Szintén

felmérések igazolják, hogy az anyák jobban alkalmazkodnak a gyerek „szókincséhez”, megértik babanyelvét is, és maguk is ezt használják. Ezzel a kényelmes kommunikációt teszik lehetővé számára, míg az apák inkább a felnőttek beszédével élnek akkor is, amikor gyerekükhöz szólnak, ez pedig erősebben serkenti fejlődésüket.

Miután sikerült megnyugtatni a gyakorló és leendő édesapákat, hogy az ő szerepük is rendkívül fontos a gyermek általános-és beszédfejlődésében, ideje visszakanyarodnom ahhoz a kérdéshez, hogy miért nem foglalkoztak eddig a szlenggel kapcsolatos vizsgálódások a kismamaszlenggel.

A harmadik okot abban látom, hogy a nyelvtudomány a családon belüli kommunikáció e szegmensét lefedte a dajkanyelv használatával. Kétségtelen, hogy a mi kultúránkban az anyák valóban alkalmazzák a dajkanyelvet a gyermekkel való kommunikálás során az első két-három évben. Ilyenkor sokan érzik úgy, hogy beszédük beszűkült, hiszen a dajkanyelvi szókincs meglehetősen kevés elemet tartalmaz. Épp ennek az ellensúlyozásaként jelenik meg a szleng a szülők beszédében, mely – TENDER meghatározását idézve – olyan, „gyakran humoros beszélt nyelvi szókincs, amely minden élő nyelvben működő törvényszerű nyelvi folyamatok alapján jön létre. Például a szavak jelentésének analógiás alapú kibővítése útján, szavak összekapcsolásával és rövidítésével, idegen nyelvekből és nyelvjárásokból való kölcsönzéssel, archaizmusok használatával, tulajdonnevek köznevesítésével, új szavak képzésével, stb.. A szleng a nyelv variációs eleme, amelyet nyomatékkal, intonációval, ritkábban sajátos szintaxissal használhatunk. A szlenget elsősorban a szókincsre jellemző jelenségnek tartjuk, és általában elmondhatjuk, hogy a szleng a szavak formájának és/vagy jelentésének sajátos megváltoztatása útján jön létre” (1997: 96).

A dajkanyelv és a szleng tehát együtt van jelen a kisgyermekes családok nyelvében, de míg az előbbi használata csupán két-három évre korlátozódik, a szleng állandó szereplője a család beszédtevékenységének. Azonban több szempontból is hasonlóságot mutatnak. Mindkettő egyfajta beszédmód, és szókincs is egyben. Jellemző rájuk a hiperszinonimitás olyan értelemben, hogy a szleng-és dajkanyelvi kifejezések is párhuzamosan léteznek egy másik, általánosabb kifejezéssel, mely ugyanarra utal (vö. ROBERTS 2002: 131). Szóalkotásukra jellemző a játék a szavakkal, de míg a dajkanyelv főként a kicsinyítő képzős alakokat kedveli, addig a szleng a szóalkotás minden módjával él. A dajkanyelvet a felnőttek azért használják, hogy megkönnyítsék a gyermek számára a nyelvelsajátítást. „A szleng használatának nincs önmagáért való oka. A szleng elsősorban nem nyelvi jelenség, hanem a nagyobb közösségektől (kisebb vagy nagyobb mértékben) elkülönülő kisebb csoportok, koalíciók létének nyelvi megfelelője, jelzése”. (<http://hu.wikipedia.org/wiki/Szleng>). Funkciójukban fellelhető közös vonás, hogy kapcsolatteremtésre, az érzelmek kifejezésére, a kötődés kialakítására szolgálnak, használatuknak tehát lélektani oka van.

A kismamaszleng témában végzett gyűjtésem tapasztalata, hogy az emberek nyelvérzéke nem tesz különbséget dajkanyelvi és szlengszó között, ezért a dolgozatomhoz mellékelt szótárba a kismamaszleng kifejezései mellé a dajkanyelvi szavakat is felveszem.

A kismamaszleng

A szülők szerepe a gyermeki nyelvelsajátítás folyamatában

A szleng tárgyalásánál már idéztem KIS TAMÁS gondolatát, miszerint a szlenget nem szabad pusztán nyelvészeti jelenségnek tekinteni, hiszen szorosan kapcsolódik a szociálpszichológiához is (KIS 1997: 240). Úgy gondolom a kismamaszlengről is csak akkor kaphatunk megközelítőleg teljes képet, ha az azt használó beszélőközösségről is szót ejtünk. Kizárólag a közösségben, a családban nyer igazi értelmet ez a speciális beszédmód, amely ugyan megosztja a közvéleményt, az viszont vitathatatlan, milyen fontos szerepet tölt be a gyermekek általános-és beszédfejlődésében.

A beszédfejlődés kérdése, valamint a nyelv eredete több mint 2000 éve egyformán vonzza az uralkodókat és tudósokat: Nagy Akbar, indiai mogul (1542-1605) azt gondolta, hogy a beszéd mások beszédének megfigyelése útján alakul ki, és hogy a minden emberi érintkezéstől elzárt gyermekek nem képesek beszélni. Egy korabeli perzsa beszámoló, Abu'l-Fazi Akbarnamája beszámol arról a kísérletről, melyet elmélete igazolására végzett. Palotát építtetett egy olyan helyen, ahová emberi hang nem érhet el. Itt helyezték el az újszülötteket, akiket néma dajkák gondoztak. Akbar négy év múlva igazolódni látta elméletét, ugyanis a gyermekek nem beszéltek. Nem véletlenül nevezte a köznyelv a palotát Gang Mahainak (némaháznak) (vö CRYSTAL 1998: 286).

A 18. század elejéről is fennmaradt egy hasonló történet. Nagy Frigyes, Poroszország királyát az a kérdés foglalkoztatta, milyen nyelven szólalnak meg azok a gyerekek, akik nem hallanak emberi beszédet. Elmélete szerint héberül, az Ótestamentum nyelvén kellett volna beszélniük. Hogy ezt kiderítse, alapított egy gyermekotthont elhagyott gyermekek számára, ahol a gondozók nem beszélhettek a gyerekekhez. A kísérlet tapasztalata megdöbbentő volt: rövid időn belül minden kisgyermek meghalt.

Természetesen nem tudhatjuk, hogy az iménti két példa megtörtént eseményen alapszik, vagy csupán legenda, de ismeretes néhány olyan gyermek, akiknek az élete viszonylag jól dokumentált, és így pszicholingvisztikailag is értékelhető. GÓSY MÁRIA Pszicholingvisztika című könyvében ismerteti többek között az aveyroni vad fiú, Viktor történetét, illetve beszámol két amerikai kislány, Genie és Izabella tragikus sorsáról (GÓSY 1999: 158-60). Mindhárom történet azt bizonyítja, hogy a környezet ösztönzése nélkül egy gyermek sem tanulná meg anyanyelvét. A szülők részéről a nyelvi segítségadás azért szükséges, hogy a gyermek első éveiben ez a bonyolult rendszer – a nyelv – megfelelő lelki-szellemi-szervi összjátékból alakuljon ki (RICHTER-BRÜGGE-MOHS 1997:13). E három közül a lelki tényező fontosságát csak mostanában kezdi hangsúlyozni a tudomány. Pedig

a biológiai adottságokon, észlelési és agyi struktúrákon kívül feltehetően velünk született az érzelmi kapcsolódás elemi szükséglete, a gyermek eredendő társas hajlamai, szociális beállítottsága, amelyek a nyelv elsajátításának legfontosabb érzelmi és motivációs bázisát alkotják

(vö. http://www.nytud.hu/nyelv_es_nyelvek/13fej.pdf).

A szülő-gyermek kapcsolat a gyermek első életévében a fejlődés egésze szempontjából fontos. A jó kapcsolat alapjait a várandósság ideje alatt le lehet rakni, hiszen kísérletileg igazolt tény, hogy a gyermek már magzati állapotában is hallja a külvilág hangjait (a legjobban anyját), s anyja hangját már az újszülött is meg tudja különböztetni az idegenekétől. Az anyák egy része (szándékosan nem nevezem őket „leendő” anyáknak, hiszen véleményem szerint az anyaság a gyermek fogantatásával kezdődik) rendszeresen kommunikál magzatával (ezek tapasztalatait tartalmazza a Lelki köldökzsinór c. könyv), vannak viszont, akik úgy gondolják, hogy gyermekük első életévében nem sokat tehetnek a beszédfejlődésért. Természetesen hibás ez a nézőpont. Igaz, hogy az első hónapokban a gyermek nem érti meg a szavak értelmét, de a szülők hangjának akusztikai jellemzőit felfogja. Megérzi a szülői törődést és elfogadást. Ebben a szakaszban alakul ki az alabizalom (vö. http://www.nytud.hu/nyelv_es_nyelvek/13fej.pdf, RICHTER-BRÜGGE-MOHS 1997: 43-4).

Érdekes összefüggésre derült fény egyes vizsgálatokból a beszéd kialakulása és a kötődés között. Sok adat és megfigyelés mutat arra, hogy a beszédtanulás ugyanúgy, mint az utánzás más formái, a kialakult kötődésnek fontos megnyilvánulása. Ezt a feltételezést alátámasztják azok a megfigyelések, amelyeket az intézetben nevelődő gyerekek beszédének fejlődésével kapcsolatban tettek. Ezek a gyerekek ugyanis általában később kezdenek beszélni, mint a családban nevelődő gyerekek, szókincsük rendszerint kisebb terjedelmű, és gyakran hibás, torz a szavak kiejtése. Az artikuláció is elmosódottabb ezeknél a gyerekeknél, a beszédüknek nincs személyes jellege (KABAINÉ 1980: 52).

A beszédfejlődést tehát nagyban befolyásolja a környezet. A harmonikus családi élet a gyermek megfelelő beszédfejlődésének az egyik feltétele. Az utóbbi időben különösen az anya szerepe nőtt meg ilyen tekintetben, hiszen ő van otthon 2-3 évig a gyermekkel. Az általa használt nyelvet hallja a gyermek leggyakrabban a nyelvérzékeny fázis (9-36 hónap) alatt. Így befolyásolja a nyelv megtanulását az anya-gyermek (szülő-gyermek) kapcsolat, és különösen fontos, hogy a szülők jó nyelvi mintaként szolgáljanak, és javító visszajelzéseket adjanak gyermeküknek. A jó nyelvi mintára jellemző az egyes hangok és szavak pontos kiejtése, a lassú beszédtempó, a rövid, a gyermek korának megfelelő mondatok használata (vö. RICHTER-BRÜGGE-MOHS 1997). „Egymás közt a felnőttek megengedhetik maguknak a gyors és lompos kiejtést, mert a partner hang-prototípusai már stabilan kialakultak, ő azok segítségével így is mindent megért (legalábbis a hangok szintjén). A gyereknél a helyzet teljesen más, neki a folyamatos beszéd dekódolásában még nincs

annyi gyakorlata, sőt, pont mostanában kell megtanulnia azt” (GOPNIK-MELTZOFF-KUHL 2006: 141).

A csecsemő hathónapos koráig megszólaltatja az emberi beszéd minden lehetséges hangját, az afrikai csettintőktől a francia nazálisokig, kedves játékaik közé tartozik a maga keltette hangok figyelése és fáradhatatlan ismételtetése. Azután lassan kiválogatódnak ezek közül a hangok közül azok, amelyeket a környezet a leggyakrabban használ, elmaradnak azok a hangok, amelyeket környezetétől nem hallott. Így tanulja meg tehát anyanyelvének hangjait (KABAINÉ 1980: 49). ILLYÉS GYULA Mariska hazát választ című írásában meghatóan meséli el, miként jelent meg félélves kislánya gögicselésében a magyarra olyannyira jellemző *a* magánhangzó:

„Az asztal közelébe vont kocsijában, Mariska e pillanatban ejti ki a döntő szót. Ddla mondja hirtelen.

Mariska atyja, mintha csak ezért várakozott volna, megnézi még egyszer az időt – három óra nyolc perc –, és Mariskához fordul.

A hang kiejtése határozottan és félreérthetetlenül *a* hanggal történt; világosan a magyar *a* betűnek megfelelő hanggal. Aztán a kis száj éppoly hirtelen el is hallgat, mint aki megretten saját kijelentésétől. De – kisvártatva – mégis megszólal.

– Dda – mondja ezúttal halkabban Mariska, szinte legyintve, mint mikor a vásárban a lócsiszár beleegyezik, hogy nem bánom, legyen kétszáz.

Mariska atyja izgatottan emeli fel fejét, s tekint a kocsiba. Fölkel. Hirtelen átérzi, mit jelent ez a pillanat.

Nyugodtan mondhatjuk, hogy a helyzet magaslatán áll. Vannak értesülései, régtől tudja, hogy azt a fajta *a* hangot, amely az imént Mariska ajkán úgy hangzott el, mint amikor az ember a hegedűn megpendíti a d-húrt, de már fogja is le, ezt a komoly s mégis nyílt és eleven *a* hangot, a kétezer millió emberi lény közül jelenleg csak mintegy tizenhárom millió képes ebben a zengő formájában, az ádámcsutka e leheletnyi rezzenésével így kiejteni. Sokféle *a* van az *á* és az *o* közt terjedő nagy skálán. Ez az *a*, nyögésnek és csodálkozásnak ez a cseppnyi szólama csak a magyaroké, erről ismerszenek ők” (ILLYÉS 1962: 110).

Úgy vélem minden szülőt, aki figyelemmel kíséri gyermeke hangadásait, nagy örömmel tölt el, amikor egy-egy új hangot, esetleg szavakhoz hasonlító véletlen hangsorokat hall. Ilyenkor a szülőnek lehetősége nyílik arra, hogy gyermekét játékosan ösztönözze, és beszédkedvét, valamint a beszédtanulásának ügyességét előmozdítsa. Nem kell mást tennie, mint megismételnie gyermeke hangprodukciónak úgy, hogy ezzel további hangadásra ösztönözze. A „beszédjáték” e pillanataiban a gyermek élvezheti szüleinek osztatlan figyelmét és törődését, így szerzi meg a nyelvi kommunikációban első pozitív tapasztalatait (RICHTER-BRÜGGE-MOHS 1997).

Természetesen az anyai beszéd nemcsak a hangok és szavak szintjén szolgál mintául a gyermek számára, hanem a nyelv strukturális jegyeinek feltárására is

törekszik, megmutatja például, hogy az egyes szófajokhoz milyen bővítmények járulhatnak. Egy vizsgálat kimutatta, hogy az anyák a gyermeki mondatok 30%-át kiterjesztik a következő módon (LENGYEL 1981):

gyerek: *-Autó!*

anya: *-Ott jön egy piros autó!*

A nyelv strukturális jegyeinek feltárásán túl ez a módszer a gyermek szókincsét is bővíti. Ezt tesszük akkor is, amikor a gyermek némán feltett kérdéseire válaszolunk. Mielőtt még beszélni tudna, gyakran előrenyújtott karral, lefelé fordított tenyérrel, mutatóujját előrenyújtva némán mutat arra a dologra, aminek tudni szeretné a nevét. Arcát afelé a személy felé fordítja, akitől a választ várja. Nagyon fontos, hogy ezekre a kérdésekre is mindig válaszoljunk. Ezek megjelenése lényeges lépés a beszéd megértése felé, ilyenkor kezd formálódni a szókincs. A válasz nélkül hagyott kérdések viszont leszoktatják a gyereket a kérdezésről (KABAINÉ 1980: 52).

A beszédfejlődés elősegítésében fontos szerepe van a közös játék örömeinek. A dalok, mondókák jótékony hatását már a magzatok esetében is kimutatták, ezért jó, ha ezek a kezdetektől részét képezik a gyermekkel való törődésnek. Az egyszerű dallam, ritmus és szöveg, az ezeket kísérő mozdulatok ébren tartják a gyermek figyelmét, fejlesztik hallását és ritmusérzékét, így a beszédfejlődést is kedvezően befolyásolják.

Gyakorló szülők pontosan tudják, milyen hosszú egy nap, ha azt végig kell beszélni, énekelni. Amikor az anya úgy érzi, hogy nem bírja tüdővel, akkor jöhetnek a különféle játékszerek: építőkocka, ceruzák, kréták, papír, gyurma, fonal, gyöngyök, fúvós hangszerek stb., persze kizárólag olyan dolgok, melyek megfelelnek a gyermek életkorának. A gyermek számára a játszás környezetével való aktív foglalkozást jelent, mindegy, hogy azt mindennapi tárgyakkal, játékszerekkel vagy más dolgokkal, mint pl. homokkal, vízzel, kővel teszi. Csak a tárgyakkal való egyéni foglalatosság ad tapasztalatokat azok minőségéről és funkciójáról. A játék során sok képességét „gyakorolja” a gyermek: biztosabb lesz a testmozgása, ügyesebb a finommozgása, edzi koncentrációképességét, fejleszti a fantáziáját, növeli a szókincsét és megtanul pontosabban észlelni, azaz egymáshoz hasonló dolgokat megkülönböztetni, formákat, illetve színeket egymáshoz rendelni. A játék, történeke egyedül, vagy közösen, a gyermek számára fontos tevékenység. Az általános-és a beszédfejlődés szempontjából fontos szerepe van, ezért semmi sem zavarhatja meg és szakíthatja félbe (RICHTER-BRÜGGE-MOHS 1997:57).

A szülők felelőssége a gyermek általános-és beszédfejlődése tekintetében igen nagy. Mindenekelőtt nyugodt, biztonságos, szeretetteljes környezetet kell biztosítaniuk számára és helyes beszédmagatartásra kell törekedniük a gyermeknevelésben. Fontos, hogy folyamatos, jó nyelvi mintát adjanak a gyermeknek. A legegyszerűbben ez úgy valósítható meg, ha a mindennapi

cselekvéseket, illetve a gyermek játékcselekvéseit kommentálják, lassan, érthetően, türelmesen beszélnek.

A szülőknek örömmel kell fogadniuk gyermekük minden egyes nyelvi megnyilvánulásait, még ha az hibás vagy hiányos is. Az állandó kritizálás elveheti a gyermek beszédkedvét. Nem szabad tehát ismételtetni a hibáit, elég, ha helyes visszajelzést adnak az artikulációt, a mondatalkotást és a szókincs bővülését segítve.

Fejlesztőleg hat a kicsik beszédfejlődésére az egykorú gyermekekkel való játék, a velük való beszélgetés, ezért célszerű felkeresni olyan szülő-gyermek csoportot, ahol az apróság megismerheti a közös éneklés és játék örömét, és az otthoni, közös és változatos játékokra is ösztönzést kaphat. Nagyobb városokban számtalan ilyen lehetőség közül válogathatnak a szülők: babaúszás, babatorna, babamasszázs, zenés foglalkozások stb. Kisebb településeken többnyire a védőnő lelkesedésén múlik a baba-mama klubok működése.

Az eddigi kutatások tanúsága szerint az anyai beszéd és beszédtevékenység fontossága a gyerek számára kettős: egyfelől kialakítja a gyerekben magát a nyelvtudást, tehát ilyen értelemben mintául szolgál, másfelől bizonyos fokig szabályozza, irányítja a nyelvelsajátítás menetét, tehát bizonyos ellenőrző funkciót is ellát (LENGYEL 1981: 201).

Nem szabad azonban a kisgyermekkel való beszédkapcsolat itt bemutatott modelljét egyetemesnek tekintenünk. Szem előtt kell tartanunk, hogy mi is egy meghatározott kulturális hagyomány részesei vagyunk, így az anya-gyermek (vagy gondozó-gyermek) beszédkapcsolat sajátosságait az adott kultúrára, társadalmi csoportra jellemző értékek, hiedelmek, elvárások, közösségi és nyelvi normák együttese határozza meg (vö. RÉGER 2002: 37).

Réger Zita *Utak a nyelvhez* című könyvében több olyan kultúrát is bemutat, melyeknek kommunikációs gyakorlata gyökeresen eltér a mi „gyermekközpontú” modellünktől.

A Pápua Új-Guineában élő kalulik szerint például a nyelv előtti fejlődési korszakban a gyermek még nincs birtokában értelmi képességeknek, ezért hozzá beszélni haszontalan és felesleges. Mindaddig így van ez, amíg a gyermek ki nem mondja a mama és mell szót, ekkor a környezet magatartása gyökeresen megváltozik vele szemben.

A délnyugati Csendes-óceánon elterülő Szamoa szigetvilág lakói szintén szélsőséges nézeteket vallanak a gyermekekről. A beszélni még nem tudó kicsinyeket nem tekintik társas lénynek, ezért keveset beszélnek hozzájuk. Mihelyt a kicsik mászni kezdenek, környezetük tiltóvá, korlátozóvá válik, ugyanis szemükben a gyermek törvényt, rendet nem ismerő, bajkeverő és destruktív lény.

A kaluli és szamoa társadalom nyelvi szocializációja különösen jó például szolgál arra, hogy a gyermek helyzetéről, státuszáról vallott felfogás meghatározó módon befolyásolhatja a nyelv elsajátításának körülményeit, a felnőtt-gyermek beszédkapcsolat szerkezetét, szerveződését a család mindennapi életében (RÉGER 2002).

Az anyaggyűjtés módjai, körülményei

Amint azt dolgozatom elején már leírtam, a téma mellett a kislányom születését követő hetekben köteleztem el magam. Nem vagyok az a naplóíró típus, de elhatároztam, hogy a Sárival kapcsolatos lényeges dolgokat, fejlődésének fontosabb állomásait feljegyzem egy füzetbe. Egyrészt azért, hogy amikor nagy lesz – de az emlékeim már megkoptak – ennek segítségével minél többet mesélhessek neki a gyerekkoráról, másrészt pedig, hogy következő gyermekem fejlődését majd össze tudjam hasonlítani a Sáráéval.

A füzetet eleinte szorgalmasan vezettem, igaz, a napi bejegyzések többnyire csak a kakis és pisis pelenkák számát, és az adott napra vonatkozó súlygyarapodást rögzítették. Egy idő után rájöttem, hogy gyermekemet az évek múltán feltehetően cseppet sem fogja érdekelni csecsemőkori anyagcseréjének ritmusa, és nyilván azért sem fog szemrehányást tenni, amiért bizonyos napokon egy grammot sem hízott. Felhagytam tehát az efféle „felesleges” jegyzeteléssel, és igyekeztem a „mesélhető”, lényeges dolgokra koncentrálni. Így kerültek a jegyzetembe Sáríka gombamód szaporodó ragadványnevei. A mindennapos tevékenységek során fel sem tűnt, milyen ritkán szólítjuk Sárít a keresztnévén. Amikor a férjemmel nekiláttunk, hogy összeírjuk a nem egészen két hónapos leánykánk ragadványneveit, magunk is meglepődtünk, hogy vége hossza nincs a sornak. Ettől kezdve, ha feltűnt egy új megnevezés a mi kis családi szlengünkben, már szaladtunk, hogy feljegyezzük. A babázás örömteli szertartásai alatt egyéb szlengkifejezések is születtek szép számmal. A mi esetünkre igazán találó Fowler meghatározása, miszerint a szleng „olyan beszédmód, amely a fiatalok és életvidám emberek szavakkal való kedvelt játékából születik” (idézi PARTRIDGE 1993/2002: 18). Némely szó olyan mulattató volt, hogy bekerült a füzetbe a ragadványnevek mellé. Jegyzetem immár jobban hasonlított egy szógyűjteményhez, mint egy babanaplóhoz. Innen jött az ötlet, hogy a kismamaszlengről írjam a szakdolgozatot. Ehhez viszont még több anyagra volt szükségem.

Épp kapóra jött, hogy szeptember második hetében a helyi művelődési házban egy három napos konferenciát tartottak a szoptatás világnapja alkalmából. A konferencia első két napja szakmai jellegű volt, védőnők, gyógyszerészek, egészségügyi szakemberek részére, a harmadik napon azonban babáknak és mamáknak szóló programokat kínáltak. Ennek keretében sor került egy babamasszázs bemutatóra, amelynek sikerén felbuzdulva egy babamasszázs klub alakult, a mi lelkes védőnőnk vezetésével. A klub hetente két alkalommal várta a kikapcsolódásra vágyó kisgyermekes anyukákat és gyermekeiket. Persze, ahogy az lenni szokott, a kezdeti lelkesedés hamar alább hagyott (már ami az anyukákat illeti), így öt törzstagnak számító baba-mama párossal működik a klub, ahová alkalomszerűen azért még nyolc-tíz baba „elhozza” az anyukáját. (A babák ugyanis

kifejezetten élvezik a többi gyerek társaságát, az anyukák azok, akik időnként nyűgösködnek, és kényelmi szempontból inkább otthon maradnak.)

A klub tehát kiváló terepnek ígérkezett az anyaggyűjtéshez. Valahogy úgy képzeltem, hogy a közös beszélgetésekben záporoznak rám a szlengszavak, amiket nem győzők majd feljegyezni. Sajnos nem így történt. Persze feltűntek a szlengjelenségek a csoportban, de nem volt meg az az egyéni színezetük, amire én számítottam. Ennek egyik oka, hogy soha nem tudtunk igazán belemelegedni a beszélgetésbe, mert közben szemmel kellett tartanunk a gyerekeket, nehogy a nagyobbacsák kárt tegyenek a kisebbekben. (Ennek ellenére történt olyan, hogy jópajtási szeretetből rálépett, megharapta, meghúzta a haját, elvette a játékát, beleivott a cumisüvegébe egyik a másiknak). Emellett mindenki beszélt a saját gyermekéhez, vagy éppen énekeltünk, mondókáztunk. A másik okra csak JELISZTRATOV olvasása közben jöttem rá. Ő írja a családi szlengről, hogy jóval intimebb a szleng egyéb fajtáinál. Nyilvánvalóan igaza van ebben, hiszen, ha belegondolok, és sem „vittem be” a klubba az itthon használt szlengszavak nagy részét, már csak azért sem, mert míg a férjemmel ismerjük ezek jelentését, a klubban folyamatosan magyarázatokat kellett volna fűznöm hozzájuk.

Úgy gondoltam, hogy a kérdőíves módszer majd több eredményt hoz. A kérdőíveket igyekeztem minél több kismamához eljuttatni, ám ezeknek csak a töredékét kaptam vissza, és volt, ami megdöbbenően kevés szót tartalmazott. Ennek kapcsán ismét JELISZTRATOV egy megállapítását tudom idézni, aki szerint sok mai család „lusta” arra, hogy megteremtse a maga családi szlengjét, és a tömegkultúra kész sablonjaival él, s ettől (is) színtelen, monoton lesz az ilyen családok belső világa.

(http://mnytud.arts.klte.hu/szleng/szl_kut/02szlkul/032jelis.doc). Mindenképpen bővítenem kellett az adatközlők körét, ezért ismerőseimen keresztül olyan más városban élő kismamákat is bevontam a felmérésbe, akiket egyáltalán nem ismerek. Milyen érdekes, hogy ők minden további nélkül készek voltak segíteni!

A dolgozatomhoz mellékeltem szójegyzék – mely közel 500 szót és kifejezést tartalmaz – tíz család szlengjéből tevődik össze: rajtunk kívül négy tiszafüredi, négy debreceni és egy budapesti család segítette munkámat, melyért köszönettel tartozom nekik.

A következőkben ezt a nyelvi anyagot mutatom be. A kismamaszleng nyelvi sajátosságainak áttekintése után a szavakat először témakörök, majd szóalkotásmódok szerint csoportosítom. Munkámban külön fejezetet szentelek a ragadványneveknek, melyek a gyűjteménynek közel felét teszik ki.

A kismamaszleng nyelvi sajátosságai

A kismamaszleng várandós és kisgyermekes anyák, illetve kisgyermekes családok által használt csoportnyelv. A szülővé válással párhuzamosan szinte ösztönösen jelenik meg a szülők beszédében, és válik a családi szleng részévé.

Mivel szóképzésének egyik forrását a dajkanyelvi szavak képezik, így e szlengtípus esetében területi megoszlásról nem beszélhetünk. A dajkanyelvi szavak (cocó, hami, paci, stb.) az ország minden területén azonosak, hiszen ezeket nem a felnőtt veszi át a gyermektől, hanem mintegy kulturálisan áthagyományozódnak generációról generációra (vö. LENGYEL 1981). Ez a dajkanyelvi szókincs, valamint a gyermekgondozási szaknyelv biztosítja a kismamaszleng szóképzésének egységességét. A gyermekgondozási szaknyelvet már a várandósság idején elsajátítják az anyukák a védőnővel való beszélgetések alkalmával, gyermekgondozási szakkönyvek olvasgatása során, illetve a kórházban töltött napok alatt. Így tehát, ha az ország különböző szegleteiben élő kisgyermekes anyukák beszédbe elegyednek egymással, mindketten tudni fogják, hogy a szélcsó az nem valamiféle meteorológiai mérőeszköz, hogy a komppal legfeljebb a lakásban közlekedhet a gyerek, de nem jut át vele a folyó túlsópartjára, és egyelőre amiatt sem kell szégyenkezniük, hogy bukik a gyerek, ami csupán azért kellemetlen, mert a visszaböfizett tejnek irtózatossága van.

A fent említett forrásokból táplálkozik tehát a kismamaszleng szóképzésének egységes rétege, nem szabad megfélemlenünk azonban a szóképzésnek arról a rétegéről sem, mely családonként változó, attól függően, hogy milyen a családtagok kreativitása, humora, nyelvi attitűdje, stb.. A családon belül keletkező szleng szavai, kifejezései, becéző-és ragadványnevei adják a kismamaszleng egyéni színezetét. A szókincsnek e sajátos elemei tanácsadások, kontrollvizsgálatok, babaklubos foglalkozások, vagy egyéb találkozási pontok alkalmával más családok szlengjébe is bekerülhetnek, vagy szélesebb körben is elterjedhetnek akár, ám jellemzően a család intim közegében használatosak.

A szóképzés sokszínűsége nem csak azzal magyarázható, hogy több forrásból táplálkozik, hanem azzal is, hogy a szleng nem megnevez, hanem újanevez, főleg becézéssel hoz létre új szavakat. (vö. KIS 1991. 12.) A becézés során gyakran megváltozik a szavak stílusminősítése is, így lesz például az eredetileg durva segg szóból a kedveskedő Seggecske ragadványnév. Ugyanígy keletkeztek a Fosómanó, Dögegér, Döglecsó, Disznóca, Majmóca ragadványnevek is. Ezek a nevek nem szóteremtéssel, hanem szókeletkezéssel jönnek létre, ami spontán nyelvi folyamat. (<http://mnytud.arts.klte.hu/sorozat/katsz/index.html>). Éppen ezért többségük nem is hosszú életű, az adott helyzet szülte újabb név kiszorítja egy régebbit. Ennek köszönhetően a kismamaszleng szókincsa igen változékony.

Nemcsak szókincsével jellemezhető azonban ez a szlengtípus: Hangtani és mondattani téren is sajátos vonásokkal rendelkezik. Nem kell nyelvésznek lenni

ahhoz, hogy az ember felismerje ezt a hangzó sajátosságaiban a köznapi beszédnél nagyban eltérő nyelvi magatartást. Amint azt korábban a dajkanyelvről szóló fejezetben már bemutattam, ez az eltérés elsősorban a beszéd prozódijában mutatkozik meg. Kisgyermekéhez az anya három-négy oktávnyi tartományban beszél, lassabb tempóban, eltúlzott hangsúlyokkal és intonációval, nagy szünetet tartva a szavak között. Az anyai beszéd szupraszegmentális tényezőinek ilyen változtatása mindenekelőtt a baba figyelmének ébren tartását célozza, később pedig elősegíti, gyorsítja a gyermek nyelvvelsajátítási folyamatát.

A kisgyermekhez intézett beszéd prozódiai sajátosságai leginkább a család nő tagjainak beszédében fedezhetők fel, jellegzetes mondattípusait azonban férfiak és nők egyaránt alkalmazzák. Átlagosan négy szóból álló egyszerű mondatokban szólnak a babához, sok kérdést tesznek fel neki, melyek többnyire kényszerítő kérdések, és sajátos mondat szerkezet-típusokat használnak, mint például a *Kéred a ...? / Hol van a ...? / Ez egy... / Ott van a...* kezdetű mondatok.

Végül említést kell tenni a kismamaszleng nyelvtani sajátosságairól, úgy, mint a névmások kerülése, illetve az E/3. személy használata olyankor is, amikor a szituáció E/1. vagy E/2. személyt kívánna meg. Mindezek a változtatások a könnyebb megértést szolgálják.

A szavak témakörök szerinti csoportosítása

A kismamaszleng szó-és kifejezőkészletét a babaápolással, a gyermekneveléssel kapcsolatos napi tevékenységek szerint csoportosítottam: alvás, evés, pelenkázás és anyagcsere, öltöztetés, játék, fürdés. Ezeken kívül a gyűjtött nyelvi anyag a következő kategóriák felvételét igényelte: a várandós anya hasának megnevezései, testrészek nevei, családtagok elnevezései. Az utolsó csoport azokat a szavakat tartalmazza, melyek a fenti kategóriákba nem illettek be.

A témakörök szerinti rendszerezést azért tartom fontosnak, mert ez mutatja meg, melyek azok a napi tevékenységek, amelyek során a szleng szókészlete kialakul, formálódik.

1. Alvással kapcsolatos szavak, kifejezések:

- 'alvás': *áá, alukálás, aluszka, aluszkamaluszka, csicsi, hajcsi, káj-káj, szlipi, szundi, szundibundi, szundika, szunyóka, tentebaba, tenti, tentike*
- 'aludni': *aliskázni, csicsikálni, tentézni, tentikézni*
- 'elaludt': *elájult, elpilledt, kinyúlt, legyőzték az álommanók*
- 'éjjel játszik': *kaszinózik*
- 'hajnali gögicsélés': *kukorékolás, zenés ébresztő*
- 'álmoság': *álmomanó*
- 'fél szeme csukva van': *takarékos üzemmód*

2. Evéssel kapcsolatos szavak, kifejezések:

- 'étel': *hamcsi, hamham, hami, hamihami, hamika, haminyami, kaja, kajcsi, kajcsimajcsi, nyami*
- 'eszik': *csócsál, gyűri befelé, hamikál, hamizik*
- 'szopás': *cicizés, pipi, szopcsi, szopi, szopikálás, szopizás*
- 'ivás': *szlopa-szlopa*
- 'finom': *fincsi, fincsimincsi, fini, finimini*
- 'büfögés': *büffentő, büfi, büfike*
- 'visszabüfögi a tejet': *bukik*
- ennivalók: *bébbipapi 'tejpép', fülesgolyó 'kölesgolyó', lazanyanya 'lasagne', tejszi 'anyatej'*
- 'mell': *cici, cickó, cickómickó, tejtermelő egység*
- 'éhes': *harkályozik, kereskedik*
- 'partedli': *előke, szakálka, vályú*
- 'fújja ki az ivólevet': *porlasztó üzemmód*
- 'a baba tekergeti anyja mellbimbóját': *beszól a gépházba, hogy csináljanak még tejet; megnyitja a csapot; szabályozza a hőfokot*

3. Pelenkázással, anyagcserével kapcsolatos szavak, kifejezések
- 'pelenka': *bugyelláris, búzbomba, kakifogó, pelunka, pelus, peluska, pelusmelus, szeretetcsomag,*
 - 'vizelet': *kószapisi, pisamisa, pisi, pisike, pisimisi, piskóta, szökőkút*
 - 'széklet': *kaka, kaki, kakimaki, kakkamakka, kaksi, kukubenkó, lepényhal, rotyitrotyi, sugárhajtású kaka, fingó-bingó zöld fűszál* (ezzel a dalátköltéssel szurkolnak a kakinak szorulás esetén)
 - 'szellent': *durrogtat, pukizik, pukkantózik, sorozatlövést ad le*
 - 'popsimosás': *alvázmosás*
4. Öltöztetéssel kapcsolatos szavak, kifejezések:
- ruhadarabok megnevezései: *bundabugyi* 'bolyhos anyagú nadrág', *fellépőruha* 'kikímélt öltözet', *gatyó* 'nadrág', *hálócuceráj* 'hálózsák', *hariskamariska* 'harisnyanadrág', *kezeslábas* 'overál', *mackójelmez* 'szőrös overál, kapucniján fülecskéekkel', *naci* 'nadrág', *okni* 'zokni', *pipő* 'cipő', *pulcsi* 'pulóver', *rugi* 'rugdalózó', *sapi, sapimapi, sityak, sityó* 'sapka', *szandika, szandimandi* 'szandál', *túrótűrő póló* 'itthoni öltözet, amit lebüfizhet'
5. Játékkal kapcsolatos szavak, kifejezések
- játéktevékenységek: *bázisugrás* 'magaslatról a szülő kezébe dől', *bizserzés* 'cirógatás', *bürrögés* 'autókázás', *csiki-csiki* 'csiklandozás', *csip-csip csóka* 'dallal kísért kézjáték', *hempergőzik* 'hemperg', *hintapalinta* 'hintázás', *hóc, hóc katona* 'a gyermek lovagoltatása a térdünkön', *kacsócsa* 'gumikacsa rágszálása', *kukucs* 'bújócska', *pacsizás* 'egymás tenyerének ütögetése', *piszézni* 'orrunkat összeérinteni', *tánci-tánci* 'táncolás', *tapsi-tapsi* 'tapsolás', *zsip-zsup* 'a gyermek hintáztatása a karunkban'
 - játékszerek: *békabreki* 'béka', *brumi* 'medve', *brüm-brüm* 'autó', *bú* 'tehén', *cini-cini* 'egér', *csingilingi* 'harangjáték', *csöngibaba* 'baba', *csöriböri* 'csörgő', *delfinci* 'delfin', *elefáni* 'elefánt', *hápi* 'kacsa', *kotkodács* 'tyúk', *kukuríkú* 'kakas', *mackó* 'medve', *majmóca* 'majom', *medenke* 'felfújható kismedence', *medvegyev* 'medve', *mijáú* 'macska', *nyuszimuszi* 'nyúl', *paci* 'ló', *rágóka* 'fogzást könnyítő gumijáték', *rókakoma* 'róka', *röfi* 'malac', *sihuhu* 'vonat', *vau-vau* 'kutya', *zümike* 'méhecske', *zsiri* 'zsiráf'
6. Fürdéssel kapcsolatos szavak
- 'fürdés': *fürcsi, fürcsipancsi, modo-soso, pancsi, pancsika, pancsimancsi, pincsipancsi*

- 'fürödni': *csobbanni, csobizni, lubickolni, merülni, pacsálni, pancsolni, pocskolni, pocsolni, visívasizni*
- 'fürdővíz': *pancsikolóvíz*
- 'meztelen': *csupi, csupri, csuprimókus, puci*

7. Testrészek nevei:

- 'fej': *buksi, buksó, buksómuksó, kobak,*
- 'hátsó kunkorodó haj': *kacsafarok*
- 'arc': *pofi*
- 'orr': *hefti, iszepisze, nózi, nózimózi*
- 'fog': *kuszi-kuszi, lyukasztó*
- 'fül': *fülcsi, fülke, fülímüli*
- 'nyak': *nyakica, nyakinca*
- 'mellkas': *cickómickó*
- 'kéz': *kacsó, pracli,*
- 'köröm': *körmice*
- 'has': *ételhordó, pocak, pocimoci, pucor,*
- 'fenék': *fenci, kakkantó, popó, popsi, popsímopsi*
- 'lányka nemiszerv': *mininuni, minipuni, nuncius, nunnangó, puni, punimuni, punka*
- 'fiú nemiszerv': *füfü, fütüülő, kuki, pöcörő, pöpös*
- 'comb': *combi, combimombi, sonka*
- 'láb': *bábi, lábi, lábikó, lábinkó,*

8. Az anya hasának elnevezései a várandósság alatt:

- *gömbi, hordócska, lakókonténer, lufi, poci, pocak*

9. A családtagok:

- 'anya': *anyája, rabszolga, transzformáter, Tücsökanyu*
- 'apa': *apája, apaka, rabszolga, Tücsökapu*
- 'testvér': *hugi, öcsi*
- 'nagymama': *mami, mamika, maminkó, nagyanyó, nagymami, szupernagyi, Tündérmama*
- 'nagyapapa': *Kakukkpapa, nagyapó, nagypapi, papi, papinkó*
- 'dédszülő': *dédi, dédike*
- 'unokatestvér': *uncsitesó*
- 'keresztanya': *keri*

10. Egyéb szavak és kifejezések:

- egészség-betegség témakörben: *bibis* 'sebes', *csigasystem* 'folyik a nyála', *csukimuki* 'csuklás', *csuklóbusz* 'csuklós baba', *elromlott a púzókája* 'szélgörcse van' *hapci* 'tüsszentés', *járdakiütés* 'éses következtében lehorzsolódott bőr', *kuckuc* 'köhögés', *Lesz puki ám!* 'Espumisan',
- cselekvések: *ácsi*, *ácsibácsi* 'állj fel', *csüccs* 'ülj le', *eldádáz* 'megver', *kertészkedik* 'tépkedi a szobanövények leveleit', *kummog* 'szopizás közben hangokat hallat', *pipál* 'fölfelé feszíti a nagylábujját', *szekerezés* 'séta babakocsival', *vezényel* 'jár a keze'
- tárgyak: *kordé* 'babakocsi', *tiktak* 'óra', *ülcsik* 'babahordozó'

Szóalkotásmódok a kismamaszlengben

I. Külső szóalkotás

1. Idegen szók átvétele: *nózi* 'orr', *szlipi* 'alvás', *visivasizni* 'fürödni'
2. Nyelvjárási szavak közkeletűvé tétele: *hajcsi* 'alvás'
3. Régi szavak felújítása: *gatyó* 'nadrág', *verda* 'lábbal hajtós kisautó'

II. Belső szóalkotás

1. Jelentésbeli szóalkotás

a) Névátvitel

- Hasonlósági névátvitel (metafora): *bundabugyi* 'bolyhos, meleg nadrág', *bűzbomba* 'kakis pelenka', *csigasystem* 'nyáladzás', *elájult, kinyúlt* 'elaludt', *ételhordó, gömbi, hordócska, lufi* 'várandós nő hasa', *előke, szakálka, vályú* 'partedli', *fütyülő* 'hímvesző', *kacsafarok* 'hátral kunkorodó haj', *kordé* 'babakocsi', *kukorékolás* 'hajnali gögicsélés', *lyukasztó* 'első fogacskák', *mackójelmez* 'szőrös overál, kapucniján fülecskékkal', *pipál* 'felfelé tartja a nagylábujját', *sonka* 'comb', *szökőkút* 'pelenkamentes állapotban felfelé ívelő vizeletsugár', *vezényel* 'jár a keze'
- Érintkezési névátvitel (metonímia): *álommanó* 'álmoság', *brüm-brüm* 'autó, bú 'tehen', *bukik* 'visszaböfögi a tejet', *cicizés* 'szopás', *cini-cini* 'egér', *csingilingi* 'harangjáték', *kezeslábas* 'overál', *kotkodács* 'tyúk', *kukuríku* 'kakas', *legyőzték az álommanók* 'elaludt', *megcsípte a dongó* 'párnás a kézfeje', *mijáu* 'macska', *piszézni* 'összeértetni az orrunkat', *sihuhu* 'vonat', *tejtermelő egység* 'mell', *vauvau* 'kutya'

- b) Jelentésátvitel (hasonló hangzás): *bugyelláris* 'bugyi', *csuklóbusz* 'csukló baba', *medvegyev* 'medve', *piskóta* 'pisi'

c) Összetett jelentésváltozatok (asszociációsor eredménye):

alvázmosság 'fenékmosás', *bázisugrás* 'magaslátról beledől a baba a szülő kezébe', *fellépőruha* 'kikímélt öltözet', *harkályozik* 'fejét anyja vállához ütögetve kereskedik, mert éhes', *járdakiütés* 'eséstől lehorzsolódott bőr', *kaszinózik* 'éjjel játszik', *kereskedik* 'éhes', *kertészkedik* 'tépkedi a szobanövények leveleit', *kószapisi* 'pelenkacsere közben kisurranó vizelet', *lakókonténer* 'várandós nő hasa', *lepényhal* 'büdös, szétlapított kaka a pelenkában', *porlasztó üzemmód*

'kifújja a száján az innivalót', *rabszolga* 'a gyerek minden hangjára azonnal ugró szülő', *rágóka* 'fogzást könnyítő gumijáték', *sugárhajtású kaka* 'a pelenkába nagy sebességgel és hanggal érkező híg széklet', *szekerezés* 'babakocsizás', *szertetcsomag* 'kakis pelenka', *takarékos üzemmód* 'a fél szeme csukva van', *túrótűrő póló* 'itthon viselhető ruha, amiért nem kár, ha a baba leböfizi', *zenés ébresztő* 'kora reggeli gögicselés'

2. Alaki szóalkotás

a) Szóösszetétel

- Alárendelő: *áломmanó* 'álmosság', *bázisugrás* 'magaslatról a szülő kezébe dőlés', *bébi papi* 'tejpép', *bundabugyi* 'meleg nadrág', *bűzbomba* 'kakis pelenka', *csöngibaba* 'baba', *csuprimókus* 'csupasz', *ételhordó* 'has', *fellépőruha* 'kikímélt öltözék', *fülesgolyó* 'kölesgolyó', *hálócucera* 'hálózsák', *járdakiütés* 'eséstől lehorzsolódott bőr', *kacsafarok* 'hátra kunkorodó haj', *kakifogó* 'pelenka', *kószapisi* 'pelenkacsere közben elfolyó vizelet', *lakókonténer* 'várandós nő hasa', *lepényhal* 'büdös, szétlapított széklet', *mackójelmez* 'szőrös overál, kapucniján fülecskével', *mininuni*, *minipuni* 'lányka nemi szerv', *pancsikolóvíz* 'fürdővíz', *rabszolga* 'szülő', *róka koma* 'róka', *szertetcsomag* 'kakis pelenka', *szökőkút* 'magasba szökő vizelet', *túrótűrő (póló)* 'itthoni öltözék, amit leböfízhetsz', *Tücsökanyu* 'anya', *Tücsökapu* 'apa', *uncsitesó* 'unokatestvér'
- Mellérendelő: *ácsibácsi* 'állj fel', *aluszkamaluszka* 'alvás', *buksómuksó* 'fej', *cickómickó* 'mellkas', *combimombi* 'comb', *csiki-csiki* 'csiklاندوزás', *csingilingi* 'harangjáték', *csöriböri* 'csörgő', *csukimuki* 'csuklás', *fincsimincsi*, *finimini* 'finom', *fülimüli* 'fül', *hamham*, *hamihami*, *haminyami kajcsimajcsi* 'étel', *hariskamariska* 'harisnya', *hintapalinta* 'hintá', *iszepisze* 'orr', *káj-káj* 'alvás', *kakimaki*, *kakkamakka* 'széklet', *kuckuc* 'köhögés', *kuszi-kuszi* 'fog', *nózimózi* 'orr', *nyuszimuszi* 'nyúl', *pancsimancsi*, *pincsipancsi* 'fürdés', *pelusmelus* 'pelenka', *pisamisza*, *pisimisi* 'vizelet', *pocimoci* 'has', *popsimopsi* 'fenék', *punimuni* 'lányka nemi szerv', *rotyitrotyi* 'híg széklet', *sapimapi*

'sapka', *szlopa-szlopa* 'inni', *szundibundi* 'alvás',
tánci-tánci 'táncol', *tapsi-tapsi* 'tapsol', *tiktak* 'óra',
visivasizni 'fürödni', *zsip-zsup* 'a baba hintáztatása
karban'

b) Szóképzés:

➤ Névszóképzők:

- -i: *büfi* 'büfögés', *combi* 'comb', *csupi* 'csupas', *elefáni* 'elefánt', *fini* 'finom', *hugi* 'húg', *kaki* 'széklet', *lábi* 'láb', *mami* 'mama', *nagypapi* 'nagyapapa', *öcsi* 'öccs', *paci* 'ló', *papi* 'papa', *poci* 'has', *pofti* 'arc', *puci* 'pucér', *puni* 'lányka nemiszerv', *rugi* 'rugdalózó', *sapi* 'sapka', *szlipi*, *tenti* 'alvás', *zsiri* 'zsiráf'
- -ci: *delfinci* 'delfin', *fenci* 'fenék', *naci* 'nadrág'
- -csi: *fincsi* 'finom', *fülcsi* 'fül', *fürcsi*, *fürcsipancsi* 'fürdés', *hamcsi*, *kajcsi* 'étel', *pulcsi* 'pulóver', *szopcsi* 'szopás', *tejcsi* 'tej', *uncsitesó* 'unokatestvér', *ülcsik* 'babahordozó'
- -ka/-ke: *aluszka*, *szundika*, *tentike* 'alvás', *büfike* 'büfögés', *dédike* 'dédszülő', *fülike* 'fül', *hamika* 'étel', *mamika* 'mama', *pancsika* 'fürdés', *peluska* 'pelenka', *pisike* 'vizelet', *punka* 'lányka nemiszerv', *rágóka* 'fogzást könnyítő gumijáték'
- -ica/-ice/-óca: *körmice* 'köröm', *majmóca* 'majom', *nyakica* 'nyak'
- -inca: *nyakinca* 'nyak'
- -inkó: *lábinkó* 'láb', *maminkó* 'mama', *papinkó* 'papa'
- -ikó: *lábikó* 'láb'
- -ól/-ő: *cickó* 'mell', *sityó* 'sapka', *büffentő* 'büfögés'
- -us: *pelus* 'pelenka'

➤ Igenévképzők:

- -ni: *aliskázni* 'csicsikálni', *tentézni*, *tentikézni* 'aludni', *csobizni* 'lubickolni', *merülni* 'fürödni'

➤ Igeképzők:

- -l: *hamikál* 'eszik'

- -z: *eldádáz* 'megver', *hamizik* 'eszik',
hempergőzik 'hempereg'
 - -kedik: *kereskedik* 'keresi anyja mellét'
- c) Erőltetett (torzított) szóképzés: *anyája* 'anyja', *apája* 'apja',
apaka 'apuka'

3. Hangalaki szóalkotás

- a) Szócsonkítás: *káj-káj* 'alvás' (<*alukálj*), *keri* (<*keresztanya*),
modososo 'fürdés' (<*mosdás*, *mosogatás*), *pipi* 'szopás'
(<*szopi*),
- b) Elvonás: *dédi* 'dédszülő' (<*dédmama*, *dédpapa*), *kukucs*
'bújócska' (<*kukucskál*), *pancsi* 'fürdés' (<*pancsol*), *szundi*
'alvás' (<*szundikál*), *szunyóka* 'alvás' (<*szunyókál*)
- c) Nyelvjárási ejtés: *vikonlábú* 'vastag a lábszára'
- d) Hangbetoldás: *bábi* 'láb' (<*láb*), *csupri* 'csupasz' (<*csupi*),
kaksi 'széklet' (<*kaki*)
- e) Hangcsere: *pacsálni* 'fürödni' (<*pocsolni*), *pelunka*
(<*pelenka*), *pipő* (<*cipő*)
- f) Szóösszevonás: *kacsócsa* 'gumikacsa rágcsálása' (<*kacsa* ×
csócsál)
- g) Hasonló hangzású szóvá alakítás (szójáték): *fingó-bingó zöld*
fűszál... 'ezzel a dalátköltéssel szurkolnak a kakinak' (<*ingó-*
bingó zöld fűszál...), *fülesgolyó* 'kölesgolyó' (<*kölesgolyó*),
lazanyanya 'lasagne ízű bébiétel' (<*lasagne*), *Lesz puki ám!*
'szélhajtó csepp' (<*Espumisan*), *nuncius* 'lányka nemiszerv'
(<*Pontius*), *transzformáter* 'anya, aki az ételt tejjé alakítja'
(<*transzformátor*)
- h) Szóvegyülés: *modososo* 'fürdés' (<*mosdás*, *mosogatás*)
- i) Hangcsoportismétlés: *ácsibácsi* 'állj fel', *aluzkamaluszka*
'alvás', *buksómuksó* 'fej', *cickómickó* 'mellkas', *combimombi*
'comb', *csingilingi* 'harangjáték', *csöriböri* 'csörgő', *csukimuki*
'csuklás', *fincsimincsi*, *finimini* 'finom', *fülimüli* 'fül',
haminyami kajcsimajcsi 'étel', *hariskamariska* 'harisnya',
hintapalinta 'hinta', *iszepisze* 'orr', *kakimaki*, *kakkamakka*
'széklet', *nózimózi* 'orr', *nyuszimuszi* 'nyúl', *pancsimancsi*,
pincsipancsi 'fürdés', *pelusmelus* 'pelenka', *pisamisa*, *pisimisi*
'vizelet', *pocimoci* 'has', *popsimopsi* 'fenék', *punimuni*
'lányka nemiszerv', *rotytrottyi* 'híg széklet', *sapimapi* 'sapka',
szundibundi 'alvás'
- j) Ikerítés: *bibis* 'sebes', *cici* 'mell', *csicsi* 'alvás', *csiki-csiki*
'csiklandozás', (*el*)*dádáz* 'megver', *füfü* 'hímvesző', *hamham*
'eszik', *hamihami* 'étel', *káj-káj* 'alvás', *kaka* 'széklet', *kuckuc*

'köhögés', *kuszi-kuszi* 'fog', *pincsipancki* 'fürdés', *pipi*
'szopás', *szlopa-szlopa* 'ivás', *tánci-tánci* 'táncol', *tapsi-tapsi*
'tapsol', *tiktak* 'óra', *visivasizni* 'fürödni', *zsip-zsup*
'hintáztatás'

k) Szóhatár-eltolódás: *okni* 'zokni'

A kismamaszleng ragadványnevei

Nyelvi műveltségünknek alapvető eleme a névkultúra: a nevek megválasztása, alkalmazása, használata. A nyelvi jelenségek közül legkorábban a névvel kerül kapcsolatba az egyén, ez az a szó, amelyet legtöbbször hall, leghamarabb megért, s ezt egész életén keresztül viseli. Minden embernek szimbolikus, de jellemző ismertető jegye a név, melynek alakulása kölcsönös kapcsolatot feltételez a viselővel és a használókkal, s ezek nyelvi, szokásbeli, alkati sajátága, külső-belső tulajdonsága szerint változik bizonyos határok között (HAJDÚ 1974: 17).

A névválasztás legtöbbször már a gyermek születése előtt megtörténik, s a névválasztók, névhasználók (szülők, keresztszülők, rokonok) arról is beszélgetnek, hogyan becézik majd a gyereket, mi lesz a megszólítóneve. A gyermek megszületése után se szeri, se száma a becézgető, babusgató névformáknak (HAJDÚ 1974:38).

Bármilyen körülményben a névválasztás, bármilyen sok becézési lehetőséget kínál az adott név, a gyermeküket babusgató szülők beszédében szinte az első perctől kezdve jelen vannak a szlengnevek. A fogalmat KIS TAMÁS vezette be, jelezve azt a problémát, hogy a nyelv rétegződésének figyelembe vétele nem szokásos a névtanban, így ennek a tulajdonnévfajtnak a rendszerbe illesztése nem megfelelő, illetve részben hiányos (vö. <http://mnytud.arts.klte.hu/mnyj/33/szlnev.htm>).

Kis azokat a társadalmi kiscsoportokban megszülető és ott használt ragadványneveket nevezi szlengneveknek, amelyek nyelvi síkon a szlenghez kapcsolódnak. Úgy tűnik, a személynévtannal foglalkozó szakemberek körében még nem alakult ki egységes szakszóhasználat ezt a személynévtípust illetően. J. SOLTÉSZ KATALIN önálló ragadványneveknek nevezi a teljes egyéni nevet helyettesítő ragadványneveket. Noha ez a típus is előfordul a falusi közösségekben, igazi hazájának a gyerekek és serdülők világa, az iskola látszik: a gyerekek ilyen módon nevezik nemcsak egymást, hanem sokszor tanáraikat is. Az önálló ragadványnév funkcionális ismertetőjele, hogy sem családnévvvel, sem személynévvvel nem egészül ki (...), bár előfordulnak átmeneti, ingadozó használatok is. (uo.)

Kis egy korábbi előadásában rámutat a B. GERGELY PIROSKA által 1966-ban használt csoportnév terminus alkalmazásának problémáira. Az első probléma, hogy a csoportnév kifejezés azt sugallhatja, hogy a csoportnyelvek neveiről van szó. A csoportnyelv tágabb fogalom a szlengnél, az önálló ragadványnevek használata viszont a csoportnyelvek közül csak a szlengre jellemző. Másfelől a csoportnév szó afféle félrevezető jelentést is hordozhat, hogy egy csoport, azaz több ember összefoglaló nevééről van szó (<http://nevarchivum.klte.hu/cikkek/csopev.htm>).

A fentiek közül én a szlengnevek kifejezést tartom a legtalálóbbnak ennek a névtípusnak a jelölésére, de osztom KIS TAMÁS véleményét, miszerint bármelyik szakszót használjuk is, számolnunk kell azzal, hogy altípusainak megnevezése (diáknév, katonai ragadványnév stb.) a későbbiekben is háttérbe fogja szorítani az összefoglaló nevet. (uo.)

A szlengnevek terminus használata mellett szól az is, hogy ez a tulajdonnévtípus szóalkotásmódjában és a nevek szemléletében a szleng általános tulajdonságait mutatja fel, használati köre pedig legtöbbször a szlenget használó csoportra szűkül. A szlenghez hasonlóan erős tagolódást mutat, egyes altípusai pedig a szleng egy-egy fajtájának felelnek meg (vö. <http://mnytud.arts.klte.hu/mnyj/33/szlnev.htm>).

A szlengnek három fő típusát lehet elkülöníteni. Az első a közszleng, ami a ragadványnevek szempontjából kevésbé jelentős, hiszen nem kötődik társadalmi kiscsoportokhoz. Talán az egymástól teljesen független közösségekben előforduló azonos csoportneveket sorolhatjuk ide. Ilyenek például a testalkatra, testrésze utaló nevek közül a *Dagi, Coli, Törpe, Kopasz*, amelyek nagyon sok helyen megtalálhatók.

A szleng másik nagy fajtáját a területi szlengek képezik. Ezeknek érvényessége területileg korlátozott, gyakran egy-egy helyi nyelvjárás szókincsének tekintik őket. A nyelvjárási bázisnyelvű (általában falusi) közösségek önálló ragadványneveit sorolhatjuk ehhez a szlengtípushoz.

A harmadik fajtája a szlengnek a szakszlengké. Ezek foglalkozás, hobbi, érdeklődés alapján tömörülő csoportokban alakulnak ki, és nagyon gyakran az adott szakma nyelvéhez is kapcsolódnak. Mivel a társadalmi kiscsoportok valamilyen szakmai azonosság alapján szerveződnek, természetes, hogy a csoportnevek – melyek létrejöttének fontos feltétele egy működő kiscsoport – szinte kivétel nélkül a szakszlengekhez kapcsolódnak

(<http://nevarchivum.klte.hu/cikkek/csopnev.htm>).

A fentiek tükrében a kismamaszlenget is a szakszlengek közé sorolhatjuk. Ebben az esetben a társadalmi kiscsoport – melyben a szleng létrejön – a család, a szakmai azonosság pedig a szülőszerep, a gyermeknevelés. Mivel munkám során a kisgyermekes családokban működő szlengjelenségeket vizsgálom, így esetükben szaknyelvnek a dajkanyelvet tekintem, mely sok hasonlóságot mutat a kismamaszlenggel. Ehhez a szakszlenghez a szlengnevek altípusai közül a csecsemőkori ragadványneveket társíthatjuk. Itt kell megjegyezni, hogy bár dolgozatom címűl a kismamaszleng kifejezést választottam, ez a szó nem fedti le pontosan a megfigyelt nyelvi jelenséget, hiszen az édesapák ugyanúgy szlenghasználók, mint az édesanyák. Mivel azonban a gyakorlat azt mutatja, hogy az anyák többen beszélnek gyermekükhöz – már csak azért is, mert ők vannak otthon a babával, míg az apa dolgozik – és az apákénál nagyobb mértékben képesek megváltoztatni beszédüket a gyermekükkel történő kommunikálás során, így a terminusban az ő szerepüket domborítottam ki. A megnevezés másik okára már a bevezetőmben is utaltam, miszerint tudtommal korábban senki sem foglalkozott a szlengnek ezzel a típusával, így a szakirodalom sem lehetett irányadó a szakszlenghasználatot illetően.

A csecsemőkori ragadványneveknek szintén kevés figyelmet szentelt a szakirodalom. Bár néhány gyűjtemény tartalmaz kisgyermekkorból származó ragadványneveket, ezek száma elenyésző. Ennek oka, hogy a hagyományos falusi ragadványnevekből egy személy általában egyet, nagyon ritkán kettőt, hármat visel (<http://mnytud.arts.klte.hu/mnyj/33/szlnev.htm>), így elég kicsi a valószínűsége, hogy épp a

csecsemőkori ragadványneve maradt meg a köztudatban. (Természetesen erre is lehet példákat találni, leggyakoribb az *Öcsi*, mely a családok fiatalabbik fiú tagjának a ragadványneve, és rendszerint végigkíséri az embert egy életen át. És álljon itt egy személyes példa: egy kedves ismerősöm születésekor a Mária keresztnévet kapta, ám csecsemőkora óta a *Babi* ragadványnévvvel illették. Az elnevezés onnan eredt, hogy a babakozmetikumokon rendre szerepelt az angol baby felirat, melyet a szülők magyarosan babinak ejtettek. Tulajdonosa annyira megszokta és megszerette ezt a ragadványnevet, hogy felnőttként hivatalosan is nevet változtatott: Máriából Babettre. Így tulajdonképpen az egykori ragadványneve becézőnévvé minősült át, és nem tesz fel neki folyton azt a kérdést, honnan kapta a Babi nevet.)

Szemben tehát a hagyományos falusi ragadványnevekkel a szlengnevek esetében nem ritka, hogy egy embernek – megfelelő a szleng szinonimabőségének – négy-öt, sőt nyolc-tíz ragadványneve legyen (uo.). BACHÁT LÁSZLÓ a következő megállapítást teszi: „A legtöbb gyereknek több neve is van egyszerre. (...) Oka lehet a több ragadványnévnek, hogy a gyermekkel történik valami érdekes dolog, új nevet kap a már meglévő névhez, s egy ideig az új mellett él a régi is (NytudÉrt. 70: 132).

Fokozottan érvényesül ez a csecsemőkori ragadványnevek esetében. Egyrészt azért, mert a kisgyermek életük első évében fejlődnek a legnagyobb ütemben, így a látványos változások, a gyermek új tevékenységei állandó ihletforrások a ragadványneveknek. Másrészt keletkezésükben az érzelmi tényezőknek is meghatározó a szerepük. J. SOLTÉSZ KATALIN ezt írja: „Az önálló ragadványnév rendszerint érzelmi jellegű, többnyire tréfás, nemritkán gúnyos. GUTTMANN MIKLÓS szerint kizárólag lélektani alapja van a névadásnak, a gúnyolódás, kedveskedés, bosszantás a fő cél

(<http://mnytud.arts.klte.hu/mnyj/33/szlnev.htm>). A csecsemőkori ragadványnevek kitalálásakor a közösség célja természetesen kizárólag a kedveskedés, babusgatás, tréfálgatás. E két tényező – a határtalan szülői szeretet és a gyermek gyors ütemű fejlődése – bőséges motivációt szolgáltat a ragadványnevek keletkezéséhez. Ezzel az erős motiváltsággal magyarázható, hogy névmennyiségi mutatók tekintetében is felülmúlják a szlengnevek egyéb típusait. Az adatközlés időpontjában a felmérésben részt vevő szülők átlagosan 9-14 ragadványnévvvel illették gyermeküket, de olyan családok is akadtak, ahol a nyelvi leleményesség 50, másoknál 74 ragadványnevet eredményezett. Természetesen ezek a megnevezések nem egyszerre vannak forgalomban, gyakran módosulnak, cserélődnek, idővel kikopnak a használatból, átadva helyüket az újabbaknak. Használatuk erősen helyzetfüggő, hiszen nagy részük a gyermek valamilyen tulajdonságával, cselekedetével, hangadásával stb. kapcsolatosan keletkezett.

A ragadványnevek csoportosításánál gyakran alkalmazott szempont a névadás indítéka (vö. FÜLÖP NYELVTUDÉRT 70: 160; PELLE BÉLÁNÉ NYELVTUDÉRT 70: 183). Először én is e szerint rendszereztem gyűjteményem névanyagát. Felosztásomban két nagyobb csoportot különítettem el a ragadványnév keletkezési ideje szerint. Az első csoport azokat tartalmazza, melyek a gyermek születése előtt keletkeztek, a második csoportba a gyermek születése után keletkezőket soroltam. A ragadványnév mögött zárójelbe téve megemlítem, hogy mi volt a névadás alapja. Amelyik névnél nem található ilyen megjegyzés, az pusztán

hangzásának köszönhetően vált ragadványnévvé. Természetesen vannak olyan nevek, melyek több csoportba is bekerülhettek volna, ilyenkor a szülők névadási indítéka volt a döntő. Ha ilyen magyarázat nem állt rendelkezésemre, úgy saját elképzelésem szerint kategorizáltam a neveket. A kategóriák egy része a „hagyományos” falusi ragadványnevek csoportosításánál is használatos (testrészekre utaló nevek, külső/belső tulajdonság, cselekvés, jellemző szóhasználat stb.), ám a csecsemőkori ragadványnevek rendszerezése új kategóriák létrehozását tette szükségessé.

A csecsemőkori ragadványnevek csoportosítása a névadás indítéka szerint:

I. Ragadványnevek a gyermek születése előtt:

1. „Lakóhely” szerint: *Pocakbébi, Pocaklakó, Pocaklakó Kismanó, Pocaklakó Minimanó, Pocakmanó*
2. Mozgásra utalók: *Ficánka, Krampusz, Potyka, Potyesz*
3. Nemiséget jelölők: *Babszem Janka, Babszem Jankó, Hüvelyk Matyi, Hüvelyk Panna, Kis Pöcsös, Pöcörő*
4. Méretre utalók: *Dagi, Mazsola, Minimanó, Pici*
5. Kedveskedő elnevezések: *Baba, Babuci, Babus, Bambínó, Prücsök*

II. Ragadványnevek a gyermek születése után:

1. Testrészeire utalók: *Büdöslábú menyecske* (izzad a lába), *Cunimuni, Pinavera, Pinocska, Pocak, Pöcörő, Punka Panna, Seggecske* (csupasz fenékkal mászkál), *Szemi* (nagy szemeket mereszt)
2. Külső tulajdonságra utalók: *Apró* (termetre utal), *Aprólék* (ua.), *Bidentis* (két foga van), *Bongyori* (göndör fürtjei vannak), *Bongyorka* (ua.), *Bugyibuilder* (masszív felsőtestű kislány), *Csöppem* (kicsi), *Csülök* (jó húspan van), *Dönci* (kövérkés), *Golyóbis* (kopasz, kerek fejű), *Husimusi* (jó húspan van), *Kétfogú* (két foga van), *Kisbudha* (ülő helyzetben nagy hasa van), *Mackópofa* (duci arcú), *Mini Lili* (koraszülött kislány), *Picilány* (kicsi), *Pindurpandur* (ua.), *Pirinyóka* (ua.), *Pöti* (a Petit Danone joghurt nevének 'kicsi' jelentésű előtagjából), *Pöttöm Panna* (kicsi), *Pufipofi* (duci arca van), *Sózsák Panna* (nehéz), *Szépekszépe* (szülei szemében ő a legszebb), *Toka Mari* (tokája van), *Toka Gizi* (ua.), *Tridentis* (három foga van), *Unidentis* (egy foga van), *Zsákbamaczka* (hálósákban lévő gyermek), *Zsákos Lotyó* (kislány hálósákban>hangzásbéli hasonlóság útján keletkezett a Zsákos Frodóból)
3. Belső, lelki tulajdonságra utalók: *Bohócka* (szeret bohóckodni), *Büdösbanya* (huncut), *Dezentor* (gyakran rosszkodik), *Huncimunci, Huncutka* (huncut),

Krampuszka (csíntalankodik), *Lükeböca* (mórikálja magát), *Ügyibogár* (ügyes), *Vadliba* (szeleburdi), *Zsiványtepertő* (eleven)

4. Cselekvésből származók: *Buborékfújó* (a nyálából buborékot fúj), *Csőrike* (csücsörít a szájával), *Csőrimőri*, *Duracell nyuszi* (még mindig tele van energiával, mikor a szülei már kidőltek a fáradtságtól), *Energizi* (fáradhatatlan), *Erőművész* (nehéz tárgyakat igyekszik megmozgatni), *Ficere* (>*ficereg*, mozgolódik), *Ketrecharcos* (kiságyban vagy járókában játszadozó kisgyermek), *Kis Botanikus* (tépkedi a szobanövények leveleit), *Kuksi* (figyel), *Lepkevadász* (leszedi az ágy fölé akasztott zenélő játék pillangóit), *Locsifecsi* (be nem áll a szája), *Mókuserék* (fáradhatatlanul rúgkapál, hempereg), *Művészúr* (elmélyültem foglalatostkodik valamivel), *Petró Petra* (rosszalkodik), *Prímabalerina* (lábujjhegyen áll, vagy lépked), *Puli Pali* (hasal), *Rontó Kitti* (rosszalkodik), *Turbocica* (hevesen kapálózik)
5. Evéssel kapcsolatosak: *Büffentő Tóbiás* (büfizik), *Büfibajnok* (hangosat büfizik), *Cickóvámpr* (gyakran szopizik), *Festéktüsszentő Hapcibenő* (tele szájjal tüsszent), *Kisharkály* (a harkályhoz hasonló kopogtató fejmozdulatokkal keresi anyja mellét), *Maszat* (kikenekedik az étellel), *Szopityúk* (állandóan szopizna), *Zabababa* (jó étvágygal eszik)
6. Anyagcserével kapcsolatosak: *Büidibogár* (bekakált), *Fosómanó* (minden evés után van híg széklete), *Húgyos Borcsa* (sűrűn termeli a pisis pelenkákat), *Kakamanó* (sűrűn termeli a kakis pelenkákat), *Puki* (hangosan távozik belőle a szél), *Szélzsák* (ua.)
7. Hangadással, „szóhasználattal” kapcsolatosak: *Bömbölő cicivadász* (sírva követeli a cicit), *Gingibaba* (>*gingi*, a baba gögicseléséből gyakran ez a hangsor volt kihallható), *Gurgulabogárka* (gurgulázik az innivalóval a szájában, vagy a nyálával), *Kicsi Umba* (>*umba*, gyakran emlegetett kedves „szava” a babának), *Mantyogó* (>*mantyog* gögicsél jelentésű igéből), *Mantyogi* (ua.), *Mantyóka* (ua.), *Nyinyike* (>*nyinyi*, a baba első hangora), *Nyöszörke* (néhány hónaposan sokat nyöszörgött), *Nyüzsibözsi* (nyűgös, panaszkodó kislány), *Sárkányfióka* („félelmetes” hangon sikoltozik), *Sivákoló* (fejhangon sikoltozik), *Süvi*, *Süvöltő* (jókedvűen hangoskodik, a *Sütő* vezetéknevből származik)
8. Növényekkel, ételekkel kapcsolatosak: *Angyalbögyörő*, *Bébibogyó*, *Bogyóka*, *Cicavirág*, *Cirbolya*, *Csajszibarack*, *Csurigombóc*, *Döglecsó*, *Kolbászoskenyér* (a gyerek egyik kedvenc étele, innen az elnevezés), *Krumplisztészta* (ua.), *Maceszgombóc*, *Mackósajt*, *Manóolaj*, *Mazsinci*, *Mazsola*, *Mazsola Panna*, *Ribizli*, *Rizibizi*, *Tökmag*

9. Állatokkal kapcsolatosak: *Aranybogár, Bogárka, Cica* (hízeleg), *Cicabogár, Cicuka, Csibe, Csibecsóka, Csincsilla, Csurimókus, Disznóca* (Ha a felnőttek disznóságot csinálnak, disznónak nevezik őket. Egy kisbaba csak kis „disznóságot” csinál, ezért ő csak *Disznóca*), *Dögegér, Gyöngypipitér, Kis cicamica, Mackópofa, Majmóca* (utánozza a felnőtteket), *Móki* (alul és felül lévő két-két fogacskájával leginkább egy mókushoz hasonlít), *Pincsi* (pici orra van), *Pocégér, Pockány, Szupercicumicu, Tubica* (a gerlékhez hasonló bűgő hangot ad ki), *Tücsi, Tücsimücsi, Tücsmők, Tücsök,*
10. Mesefigurákkal kapcsolatosak: *Cukorfalat, Hercegnő* (a *Sára* név jelentése), *Királykisasszony* (olyan szép, mint mesékben a királykisasszony), *Királylány* (ua.), *Kisherceg* (szőke, göndör fürtű kisfiú neve), *Makk Marci, Malacka, Manó* (akkora termetű, mint a mesebeli manó), *Manócska, Manóka, Manó néni, Monyók, Ringy-rongy Törpe, Törpe* (környezetéhez képest nagyon kicsi), *Tündércse, Tündérke* (ártatlan), *Tündér Lala, Vackor,*
11. Ragadványnévként használt keresztnévek:
- a) Idegen nyelv mintájára képzett: *Manóvári, Manóvári Manovics Manó, Másenyka* (fürdőlepedőbe tekert fejjel egy orosz kislányra hasonlít), *Rinaldó, Rozinante*
 - b) Magyar: *Benőke, Borcsa, Böske, Lina, Ludmilla, Lujzika, Rozi*
12. Babusgatónevek: *Aranyangyalka, Baba, Babci, Babó, Babuci, Brüngyőke, Csillagvirág, Csillagvirágszál, Drágakincs, Drágaság, Egyetlenem, Édeske, Gyöngyöm, Kincsem-Bogaram, Kiscsillag, Kisdrága, Szívemszotty, Tündérbogyó, Tündérvirágszál*
13. Egyéb: *Bababubu* (A tévében egy politikus képszerűen akart fogalmazni: „...szétpukkan, mint egy bu...bu..buborék”. Ezen a dadogáson a szülők jót nevettek, ekkor alkották meg ezt a ragadványnevet.), *Csibike, Csimasz, Csutak, Csuti, Csutimuti, Fülimanómur, Kissicsek, Kukabonga, Lóca* (>Luca), *Petipötty, Picula, Prücsök, Pumpi, Pumpika, Ricimici* (>Sára>Sári>Sárici>Ricimici)

A csecsemőkori ragadványnevek névadási indíték szerinti csoportosítása során nagy dilemmát okozott számomra, hogy felvegyem-e külön kategóriaként a ragadványnevekből keletkezett (vagyis becézett) ragadványneveket. Mivel azonban ezeket a játszi szóalkotás hozza létre, és a névadási indítékot tekintve szorosan kapcsolódnak a kiindulási szóalakhoz, így azokkal egy csoportba soroltam be őket. Egyes családokban a szülők becézési, névadási kedve olyan méreteket ölt, hogy gyermekük becéző- és ragadványneveit

is továbbképzik, alakítják, ezzel is gyarapítva, színesítve az elnevezések amúgy is széles körét. Esetenként a továbbképzés következtében az alapalak csak nehezen következtethető ki. Íme néhány példa a becézett ragadványnevekre: *Baba* > *Babus* > *Babuci* > *Babci*, *Csutak* > *Csuti* > *Csutimuti*, *Huncut* > *Huncutka* > *Huncimunci*, *Mantyogó* > *Mantyogi* > *Mantyóka*, *Mazsola* > *Mazsinci*, *Sütő*(vezetéknév) > *Süvöltő* > *Süvi*, *Tücsök* > *Tücsi* > *Tücsimücsi* > *Tücsmők* stb.

A csecsemőkori ragadványnevek nemcsak mennyiségükben, hanem szóalkotásmódjukban, stilisztikai sajátosságaikban is különböznek a „hagyományos” ragadványnevektől, ilyen tekintetben is a szleng vonásait mutatják. A szleng szóalkotásmódjában a jelentésbeli, elsősorban metaforikus, metonimikus szóalkotás játszik nagy szerepet. Még az alaki szóalkotásmódok esetében is megfigyelhető a képzettársítások gyakorisága. A szleng tekintélyes peremszókincsét a viszonylag nagy változékonyság és a szinonimabőség jellemzi (<http://mnytud.arts.klte.hu/mnyj/33/szlnev.htm>).

A ragadványnevek szóalkotásmód szerinti csoportosításnál PAPP ISTVÁN (1963) tanulmányát vettem alapul.

A csecsemőkori ragadványnevek csoportosítása a keletkezés módja szerint:

- I. Külső szóalkotás:
 1. Idegen szók átvétele: *Bidentis*, *Dezentor*, *Másenyka*, *Rinaldo*, *Rozinante*, *Tridentis*, *Unidentis*
 2. Régi szavak felújítása: *Büdöslábú menyecske*
- II. Belső szóalkotás:
 1. Jelentésbeli szóalkotás:
 - a) Névátvitel:
 - Hasonlósági névátvitel (metafora): *Baba*, *Csöppem*, *Csülök*, *Duracell nyuszi*, *Golyóbis*, *Hercegnő*, *Királykisasszony*, *Királylány*, *Kisherceg*, *Manó*, *Mazsola*, *Mókuserék*, *Tökmag*, *Tücsök*
 - Érintkezési névátvitel (metonímia): *Cukorborsó*, *Maszat*, *Pocak*, *Pöcörő*, *Puki*, *Seggecske*
 - b) Jelentésátvitel (hasonló hangzás): *Lóca* (>*Luca*), *Szemi* ('szem' >ang. *Sam* névből)
 - c) Összetett jelentésváltozatok: (asszociációsor eredménye): *Aprólék*, *Cickóvampír*, *Festéktüsszentő Hapcibenő*, *Ketrencharcos*, *Kincsesláda*, *Kis Botanikus*, *Kisbudha*, *Kisharkály*, *Krumplistészta*, *Kolbászoskenyér*, *Lepkevadász*,

Mackósajt, Művészúr, Prímabalerina, Rontó Kitti, Szélszák, Turbocica, Ülőbudha, Vacak, Zsákbamacska, Zsiványtepertő

2. Alaki szóalkotás:

a) Szóösszetétel: *Aranybogár, Bébibogyó, (Bömbölő) Cicivadász, Buborékfújó, Büdibogár, Büfibajnok, Cicabogár, Cicavirág, Cukorfalat, Csillagvirágszál, Csurigombóc, Dögegér, Döglecsó, Drágakincs, Erőművész, Fosómanó, Gurgulabogárka, Kakamanó, Kiscsillag, Manóolaj, Picilány, Pufirizsa, Tündérbogyó, Tündérvirágszál, Ügyibogár*

b) Szóképzés:

- -ka/-ke kicsinyítő képzős: *Benőke, Bogárka, Bogyóka, Bohócka, Bongyorka, Brüngyőke, Cicuka, Csibike, Csőrike, Édeske, Huncutka, Krampuszka, Lujzika, Malacka, Manócska, Manóka, Mantyóka, Pincsike, Pinocska, Pirinyóka, Pumpika, Tündérke*
- -i kicsinyítő képzős: *Bongyori, Csuti, Móki, Tücsi*
- -ca képzős: *Disznóca, Majmóca, Tubica*
- -ci képzős: *Babci, Babuci, Mazsinci*
- -cse képzős: *Tündércse*
- -i helynévképzős: *Manóvári*
- -ó folyamatos melléknévi igenévképzős: *Mantyogó, Sivákoló*
- -ság főnévképzős: *Drágaság*

3. Hangalaki szóalkotás:

- a) Szócsonkítás: *Ficere* (<ficereg), *Nyöszörke* (<nyöszörög)
- b) Idegen nyelv szabályai szerinti ejtés: *Manóvári Manovics Manó*
- c) Szóösszevonás: *Energizi* (<energia+Gizi), *Gyöngypipitér* (<gyöngypipi+pipitér)
- d) Hasonló hangzású szóvá alakítás, szójáték: *Bugyibuilder*, (<bodybuilder), *Csajszibarack* (<kajszibarack), *Lükebóca* (<bicebóca), *Pinavera* (<ol. primavera) *Süvöltő* (<Sütő), *Zsákos Lotyó* (<Zsákos Frodó)
- e) Szóvegyülés: *Pockány* (<pocok+patkány)
- f) Névösszerántás: *Babci* (<Babuci), *Böske* (<Bözsike)
- g) Ikerítés: *Cunimuni, Csincsmincsi, Csinimini, Csutimuti, Huncimunci, Husimusi, Kiscicamica, Locsifecsi, Nyüzszibözsi, Pindurpandur, Pufipofi, Pulipali, Ricimici, Rizibizi, Szépekszépe, Szupercumicu, Tücsimücsi, Zabababa*

- h) Hangsoportisméltés: *Bababubu, Nyinyike*
- i) Ragrögztülés: *Csöppem, Egyetlenem, Gyöngyöm, Kincsem-Bogaram,*

A kismamaszleng megítélése

Szopás vagy szopizás? – teszi fel a kérdést olvasói számára egy internetes magazin baba – mama – papa blogja. Bár a hozzászólók véleménye megoszlik a témát illetően, mégis a többség az utóbbi mellett teszi le a voksát. Mi lehet ennek az oka? Feltételezésem szerint a szülővé válást megelőzően az emberek aktív vagy passzív szokincseben a szopás, mint a szexualitás témakörébe vágó szlengszó szerepel. Aztán a gyermekünk világra jöttével persze már egészen más értelmet nyer ez a kifejezés, mégsem biztos, hogy a baba táplálása jut róla először eszünkbe. Vélhetően emiatt divatosabbak a következő változatok: szopizás, szopikálás, szopcsi, szopi cicizés.

Miért ragadtam le ennél a néhány szónál? Amikor két kisgyermekes anyuka találkozik, az esetek többségében beszédbe elegyednek még akkor is, ha nem ismerik egymást. Sokszor éppen a gyerekek teremtik meg a kommunikációs helyzetet, azzal, hogy a másik gyerek vagy éppenséggel a felnőtt láttán örömujjongásban törnek ki, amit heves integetéssel, rikkangatással kísérnek. Ritka az a felnőtt, aki ezt figyelmen kívül hagyva fapofával tovább tolja a babakocsit. A szülők tehát megállnak, és beszélgetésbe kezdenek természetesen a gyerekekről. Bár statisztikát nem készítettem, de talán e nélkül is hihető, hogy ezekben a szituációkban mintegy kötelező jelleggel a következő kérdések záporoznak oda-vissza: mennyi idős a baba, szopik-e még, mit eszik, hány foga van, hány kiló, jó alvó-e. A baba táplálása nyilvánvalóan központi témája az anyák beszélgetéseinek, hiszen ez okozza a legtöbb aggodalmat az első egy-másfél évben. A szoptatás tehát minduntalan szóba kerül. Abból pedig, hogy valaki a fent említett lehetőségek közül melyiket használja (vagyis szopásról, szopizásról, cicizésről stb. beszél-e), már lehet sejteni, hogyan viszonyul a kismamaszlenghez: maga is használja, vagy tartózkodik a gügyögéstől. A magazin által feltett kérdés tehát tökéletesen példázza a kismamaszlengnek azt az ambivalens megítélését, amit magam is tapasztalok ismerőseim, kismamatársaim körében.

Gügyögést hallva leginkább azok kapják fel a fejüket, akiknek még nincs gyerekük, és általában nem is értik, hogy „butulhatott le” ennyire korábban értelmesen beszélő ismerősük, hozzátartozójuk. El sem tudják képzelni, hogy valaha ők is így szóljanak egy kisbabához, még a sajátjukhoz sem. Aztán elérkezik a nap, amikor szülővé válnak, és ösztönösen gügyögni kezdenek csemetéjükhez. Persze vannak, akik kitartanak korábbi álláspontjuk mellett, és ugyanúgy beszélnek, mint a szülés előtt, nem hajlandók pocaklakót, hamizást vagy tentikézést emlegetni. Vegyük hát sorra, miért is oszlik meg az emberek véleménye a kismamaszlenget illetően; mi az, ami miatt egyesek irritálónak találják, mások pedig természetesnek tartják használatát.

A két tábor természetesen nem áll élesen szemben egymással, hiszen a legtöbb édesanya használja a kismamaszlenget, csak eltérő mértékben. Az általam megkérdezettek egyöntetűen úgy vélekedtek, hogy amennyiben valaki eltalálja a megfelelő arányt, akkor egyáltalán nem irritáló a környezet számára. De ki mondja meg, hogy hol a határ? Sokan már azt sem értik, hogy a kutya az miért *vauvau*, másoknak ez még bőven belefér, attól viszont esetlegesen már ők is a falra másznak, ha a környezetükben valaki a poharat *iszikának*, a fürdést *pincsipancsinak* becézi. A *fitymaszükiről* és a *hőemiről* pedig már ne is beszéljünk, mert vélhetően a becézésnek az ilyen túlzásba vitele csak növeli a kismamaszlenget elítélők táborát.

A becézésnek némelyek olyan sajátos módját választják, hogy a képzőhalmozás helyett a szót helytelenül ejtik ki, például a *cici* helyett *sziszit* mondanak, szélsőséges esetekben pedig a hanyag, sőt torz ejtés már egész mondatokra is kiterjed, és a „*Megkoronázzuk a királykisasszonyt!*” valahogy így hangzik: „*Mettojonázzuk a tijaityitasszont!*”. Azok, akik így beszélnek, azt tartják a legaranyosabbnak egy kisgyerekekben, hogy még nem tud minden hangot tisztán ejteni, ezáltal nem is céljuk a helyes mintaadás. Fel sem mérik, hogy ezzel mennyire hátráltatják a gyermeket a beszédfejlődésben! Amíg a *vauvauból* gond nélkül, szinte észrevétlenül lesz kutya a kisgyermek szókincsében, addig egy torz ejtéssel rögzült szó nagyon nehezen adja át helyét a helyes változatnak. Az ilyen helyzetekben nagy a szülő felelőssége, és idejében le kell állítani a beszédhibást játszó felnőttet, még akkor is, ha esetleg sértődés lesz a vége.

A becézésen és a „pöszézésen” túl, sokaknak az is bántja a fülét, amikor az anyukák T/1. személyben beszélnek a babájukról, vagy T/2. személyben érdeklődnek egy másik kisgyerekről (*Már emeljük a fejünket! / Már kibújt az első fogacskánk! / Bekakáltunk? / De nagyok vagytok!* stb.). Azonosulás ide vagy oda, ha belegondolunk, valóban elég groteszknek hatnak ezek a mondatok! Hasonló hatást vált ki a gügyögéstől óckodók körében a baba „kihangosítása” is, vagyis amikor a szülő folyamatosan úgy beszél, mintha olvasna gyermeke gondolataiban, és azokat tolmácsolja a hallgatóság felé.

Ha a fenti sorok olvasása közben valaki magára ismer, nem kell pironkodnia, hiszen legalább ennyi érv szól a kismamaszlenget használata mellett. Amint azt az imént említettem, igen ritkán fordul elő (az anyaggyűjtés alatt én nem talákoztam ilyennel), hogy valaki mereven elzárkózzon a becézés és a gügyögés minden formájától, hiszen ezek egyben a szeretet megnyilvánulási formái is. A „tünetek” már a várandósság idején jelentkeznek, ugyanis a pocak növekedése és a magzat érezhető mozgólódása segít ráhangolódni az anyaságra. A szülők – bár még nem is tudják születendő gyermekük nemét – máris beindítják a „becézőgépezetet”, a szülést követően pedig egyszerűen a gügyögés is kezdetét veszi.

Azzal nyilvánvalóan mindenki egyetért, hogy a kommunikációs partner határozza meg beszédünk stílusát. Másképp beszélünk a főnökünkkel, a szomszédoddal, megint másképp a házastársunkkal. Ily módon a gyermekünkhöz intézett beszédet beszédstílusunk színesedésének foghatjuk fel, ami mindenképpen

örvendetes dolog nem beszélve arról, hogy segítjük is vele az apróság nyelvvelsajátítási folyamatát. Nem arról van szó, hogy az ember hülyének nézi a csemetéjét, ezért egy „lebutított nyelven” szól hozzá. A gyerekeknek egyáltalán nem okoz nehézséget megérteni, mit jelent a kutya vagy sétálni szó, kimondani viszont annál bonyolultabb feladat számukra. A dajkanyelvi szavak épp ezért olyan fonémákat tartalmaznak, melyeket könnyebben, hamarabb megtanul kiejteni a kisbaba, ezáltal sikerélménye lesz neki és a szülőnek egyaránt, hiszen megvalósul (ha kezdetleges formában is) a szavakkal történő kétirányú kommunikáció. Leírhatatlan élmény számomra, mikor 13 hónapos kislányom, kis szandáljával a kezében szalad felém, és egyre csak azt hajtogatja hihetetlen meggyőző erővel, hogy *tá-tá*, ami annyit jelent, hogy menjünk sétálni. Tulajdonképpen ez első szavainak egyike, amit – bevallom – tőlem tanult, ugyanis amikor valahová indultunk, mindig azt mondtam neki, hogy megyünk *tá-tá*ba. Nem tudnám megmondani, honnan szedtem ezt a szót, nyilván onnan, ahonnan sok kismamatársam is: előhívtuk a tudatalattinkból, a pelenkás kori emlékeink közül. Mi tehát *tá-tá*ba megyünk Sárival, és *pá-pá*t intünk az otthon maradóknak, *eldádá*zzuk a kezünket, ha rosszat csinálunk: vagyis eredményesen használjuk a dajkanyelvet, mindannyiunk nagy örömére.

Azok, akik használják a kismamaszlenget, a gyermeki nyelvvelsajátításra gyakorolt kedvező hatásán túl fontosnak tartják abból a szempontból is, hogy színesebbé teszi a családi életet. A mókás kifejezéseken, találó ragadványneveken jókat derül a família, az általános jó hangulat pedig mindinkább erősíti az összetartozás érzését. A humor, a nevetés megtöri továbbá azt a monotonitást, amit a gyermekével otthon lévő anya tapasztal a mindennapokban, hiszen ugyanazok a gondozási műveletek ismétlődnek naponta többször is: pelenkacsere, etetés, bőfiztetés, levegőzés, játék, altatás, aztán főzés és házimunka rohamtempóban, hiszen bármikor felébredhet a kicsi, majd minden kezdődik előlről. Ha csak egy gyerekkel számolunk, akkor is minimum két évig minden napnak nagyjából ez a forgatókönyve, szóval ugyancsak szükség van rá, hogy valamivel kiszínezzük a hétköznapiakat, és ez lehet akár a szleng is. A hatás persze kölcsönös: a szlenghasználat jó kedvre deríti a családot, a gyermekkel való foglalkozás örömteli pillanataiban pedig újabb szavakkal, kifejezésekkel bővül a szleng szókészlete.

Szopás vagy szopizás? – tehetném fel végezetül ismét a szimbolikus kérdést, melyről lehet vitázni különféle fórumokon, de nem sok esélyt látok rá, hogy érvekkel és ellenérvekkel meggyőzzük a másikat a magunk igazáról. A kismamaszsleng használata ugyanis ösztönös dolog, egy stílusos hasonlaltal élve olyan, mint a szopási reflex, a többségnél beindul a szülést követően, másoknál viszont nem. A lényeg az, hogy mindenki úgy beszéljen a gyermekéhez, ahogyan jólesik neki, ne pedig úgy, ahogyan a játszóterei divat diktálja.

Összegzés

Munkám fő célja az volt, hogy a figyelmet egy olyan szlengtípusra irányítsam, amelyet – bár nem újkeletű – mégsem jegyez a szlengkutatás. A szülők beszédét dajkanyelvnek nevezi a szakirodalom, ám ennek tárgyalása során nem veszi figyelembe a kisgyermekes családok beszédében megjelenő, és a dajkanyelv szókincsével szorosán összefonódó szlengjelenségeket. Hogy igazoljam a kismamaszleng létezését, dolgozatom elején bemutattam a dajkanyelv és a szleng jellemző vonásait, és feltártam köztük azokat a kapcsolódási pontokat, amelyeket én összefoglalóan kismamaszlengnek neveztem el. Ezt követően a szleng a használó beszélőközösség felől vizsgáltam, mert úgy gondolom, így lehet igazán megérteni keletkezésének okait, használatának célját. A szociálpszichológiai megközelítés után áttértem a kismamaszleng nyelvi sajátosságainak vizsgálatára, melynek során bemutattam szókészletét előbb témakörök, majd szóalkotásmódok szerint csoportosítva. Itt ejtettem szót az anyaggyűjtés módjáról, körülményeiről, megemlítve a nehézségeket is, melyeknek igyekeztem megtalálni az okait is. Munkámban külön fejezetet szenteltem a csecsemőkori ragadványnevek tárgyalásának, melyek a gyűjtött szóanyagnak mintegy felét teszik ki. Az utolsó fejezet a kismamák beszédmódjának ambivalens megítélését ismerteti meg az olvasóval. Dolgozatom a kismamaszleng szójegyzékével és a csecsemőkori ragadványnevek névjegyzékével zárul.

Zárszó

Azt mondta az orvosom, hogy mivel az első gyermekem koraszülött lett, így nagy a valószínűsége, hogy a második is az lesz. Nem lett igaza. Ez a dolgozat olyan számomra, mintha a második gyermekem lenne, csak ezúttal nyolc helyett tizenegy hónapig cipeltem terhemet, ennyi idő telt el ugyanis a témaválasztás óta. A kiírás szerint május végén kellett volna érkeznie, de a vajúdás meglehetősen hosszúra nyúlt, és az elsővel ellentétben nehéz szülés volt. Mindenesetre nagyon boldog vagyok, hogy végre a kezemben tarthatom! Az elmúlt hónapokban megfogadtam, hogy sokat foglalkozom majd vele, de az én elsőszülött Sárrikám ezt nem mindig tette lehetővé. Így előfordulhat, hogy aki kézbe veszi, kissé szétszórtnak, fésületlennek találja, de azért remélem, felfedezi erőnyeit is. Idővel talán majd felfigyel rá valaki, aki tovább egyengeti az útját, de ha nem is fut be nagy karriert, én akkor is büszkén vallom a magaménak.

A kismamaszleng szójegyzéke

ácsibácsi tn ige *felsz.m. ritk* Állj fel!

aliskázni fn-i in *ritk* Aludni; -
tentézni.

álommanó fn *Elvitték az ~-k.* Elaludt.

alukálás fn *gyak* Alvás; - **aluszka,**
csicsi, hajcsi, kájkáj, szlipi, szundi,
szundibundi, szundika, szunyóka,
tentebaba, tenti, tentike.

aluszka Ld. **alukálás.**

alvázmosság fn Az intim testrészek
megtisztítása fürdetéskor vagy
pelenkacserénél.

anyája fn *ritk* Anya. *Gyere anyája,*
kaka van!: <Az apa szólítja így az
anyát.> - **transzformáter.**

apája fn *ritk* Apa. *Apája, engedheted*
a fürdővizet! <Az anya szólítja így az
apát.> - **apaka.**

apaka fn *ritk* Apa. – **apája.**

bábi fn *ritk* Láb. – **lábi, lábikó,**
lábinkó, sonka.

bázisugrás fn *ritk* Vmilyen
magaslatról a baba a szülő kezébe dől.

bébi papi fn *gyak* Tejpép.

békabreki fn *ritk* Játékbéka
elnevezése.

bibis mn *gyak* Sebes.

bizserzés fn *ritk* A baba arcának
vagy testének cirógatása.

bömbikézik tn ige *gyak* Sír. – **oákol.**

brumi fn *gyak* Medve. – **mackó,**
medvegyev.

brümbrüm fn *gyak* Autó.

bú fn *gyak* Tehén.

bugyelláris fn *ritk* Pelenka. – **kakifogó,**
pelunka, pelus, peluska, pelusmelus.

bukik ts ige *gyak* Visszabüfögi a tejet.

buksi fn *gyak kedv* Fej. – **buksó,**
buksómuksó, kobak.

buksó fn *gyak kedv* Fej. – **buksi,**
buksómuksó, kobak.

buksómuksó fn *gyak kedv* Fej. – **buksi,**
buksó, kobak.

büffentő fn *ritk* Büfögés. – **büfi.**

büfi fn *gyak* Büfögés.

bürrögés fn *ritk* hangut. Autókázás.

búzbomba fn *gyak* Kakis pelenka.

cici fn *gyak* Mell; - **cickómickó,**
tejtermelő egység.

cicizés fn *gyak* Szopás. – **pipi, szopcsi,**
szopikálás, szopizás.

cickómickó fn *ritk kedv* Mell; - **cici,**
tejtermelő egység

cinicini fn *gyak* hangut. Egér.

combi fn *gyak kedv* Comb. –
combimombi.

combimombi fn *ritk kedv* Comb. – **combi**.

csap fn *ritk tréf* Mellbimbó. *Megnyitja a ~-ot, hogy jobban jöjjön a tej.*

csicsi Ld. **alukálás**.

csicsikálni fn-i in *gyak* Aludni. *Megyünk ~.*

csigasystem fn *ritk, tréf* Folyik a nyála a babának.

csiki-csiki fn *gyak* Csiklandozás.

csingilingi fn *gyak* Harangjáték.

csobbanni fn-i in *gyak* Fürödni; – **csobizni, lubickolni, merülni, pacsálni, pocskolni, pocsolni, visivasizni**.

csobizni fn-i in *ritk* Fürödni.

csócsa fn *ritk* Evés; – **hamcsi, hami, hamizás**.

csócsál ts ige *gyak* Eszik; – **hamizik, kajszizik**.

csöngibaba fn *ritk* Zenélő játékbaba.

csöriböri fn *ritk* Csörgő.

csukimuki fn *ritk* Csuklás.

csuklóbusz fn *ritk* <Csukló kisbaba megnevezése>.

csupi mn *gyak* Meztelen. – **csupri, csuprimókus, puci**.

csupri mn *gyak* Meztelen.

csuprimókus mn *gyak* Meztelen.

csüccs tn ige *gyak* Ül le!

dádá fn *gyak* Verés, ütögetés.

dédi fn *gyak kedv* Dédszülő.

delfinci fn *ritk* Delfin.

durrogat tn ige *gyak* Eregeti a szelet.

elájul tn ige *gyak* Hirtelen mély álomba szenderül.

eldádáz ts ige *gyak* Elver.

elefáni fn Elefánt.

elpilled tn ige Elszenderül.

elromlik tn ige *Elromlott a púzókája*. Szélgörcse van.

ételhordó fn *tréf* Has; – **pocak, poci, pucor**.

fellépőruha fn *ritk* Kikímélt öltözék, evéskor nem viselhető.

fenci fn *ritk* Fenék; – **kakkantó, popó, popsi, popsimopsi**.

fincsi mn *gyak* Finom; – **finimini**.

fingó-bingó mn *Fingó-bingó zöld fűszál...* <Ezzel a dalátköltéssel szurkolnak a kakinak, hogy verge kijöjjön.>

finimini mn *gyak* Finom; – **fincsi**.

füfü fn *ritk* Kicsi hímvessző.

fülcsi fn *ritk* A baba füle; – **fülike, fülimüli**.

fülesgolyó fn *ritk* Kölesgolyó. [Szójáték; ← *kölesgolyó*].

fülike fn *ritk* A baba füle; – **fülcsi, fülimüli**.

fülimüli fn *ritk* A baba füle; - **fülsi, fülike.**

fürcsi fn *gyak* Fürdés; - **fürcsipancsi, modososo, pancsi, pancsika, pancsimancsi, pincsipancsi.**

fürcsipancsi fn *ritk* Fürdés; - **fürcsi, modososo, pancsi, pancsika, pancsimancsi, pincsipancsi.**

gatyó fn *gyak* Nadrág.

gépház fn *tréf* Beszól a ~-ba, hogy csináljanak még tejet. <A baba tekergeti anyja mellbimbóját.>

gömbi fn Várados nő hasa; - **hordócska, lakókonténer, lufi, pocak, poci.**

hajcsi fn *ritk* Alvás. ; - **alukálás, aluszka, csicsi, kájkáj, szundi, szundibundi, szundika, szunyóka, tentebaba, tenti, tentike.**

hálócucéráj fn *ritk* Hálósák.

hamcsi fn *ritk* Evés; – **csócsa, hami, hamizás.**

hamham 1. fn *gyak* Étél. **2.** ige *gyak* [Ragozhatatlan] Nyisd ki a szád! – **hamihami.**

hami fn Evés; – **csócsa, hamcsi, hamizás**

hamihami 1. fn *gyak* Étél. **2.** ige *gyak* [Ragozhatatlan] Nyisd ki a szád!

hamika fn *gyak* Étél; - **hamihami, haminyami, kaja, kajcsi, kajcsimajcsi, nyami.**

haminyami Ld. **hamika.**

hamizás fn Evés; - **csócsa, hamcsi,**

hami.

hapci fn *gyak* Tüsszentés.

hápháp fn *gyak* Kacsa.

hariskamariska fn *ritk, tréf* Harisnya.

harkályozik tn ige *ritk* <Az éhes kisbaba orrával anyja vállát vagy mellkasát bökdösve kereskedik.>

hefti fn *ritk* Orr, - **iszepisze, nózi, nózimózi.**

hempergőzik tn ige Hempereg.

hintapalinta fn *gyak* **1.** A gyermek hintáztatása karban, plédben. **2.** A gyermek hintáztatása hintában.

hordócska fn *tréf* A várados anya hasa; - **gömbi, lakókonténer, lufi, pocak, poci.**

hőfokszabályzó fn *tréf* Mellbimbó. Szabályozza a hőfokot. Tekergeti a mellbimbót.

hugi fn Lánytestvér; [← hűg].

iszepisze fn *ritk* Orr, - **hefti, nózi, nózimózi.**

járdakiütés fn *tréf* Esés következtében szerzett horzsolódások.

kacsafarok fn *gyak, tréf* Hátul göndörödő babahaj.

kacsó fn *gyak* Kéz; - **kacsópongrác, pracli**

kacsócsa fn *tréf* Kacsa rágcsálása. [<kacsa × csócsa].

kacsópongrác fn *ritk* Kéz; [Szójáték; ← *Kacsó Pongrác*] – **kacsó.**

kaja fn *gyak* Étél; - **hamihami, hamika,**

haminyami, kajesi, kajesimajcsi, nyami.

kajesi Ld. **kaja**.

kajesimajcsi Ld. **kaja**

kájkáj fn *ritk* Alvás; [← *alukálj*] - **alukálás, aluszka, csicsi, hajcsi, szundi, szundibundi, szundika, szunyóka, tentebaba, tenti, tentike.**

kakás mn *gyak* **1.** Piszkos. **2.** Tilos szájba venni.

kakifogó fn *ritk* Pelenka; - **pelunka, pelus, peluska, pelusmelus**

kakimaki fn *gyak* Széklet; - **kakkamakka, kaksi**

kakkamakka Ld. **kakimaki**
kakkantó fn *ritk* Fenék.

kaksi Ld. **kakimaki**

kaszinózik tn ige Éjjel, alvás helyett játszadozik, gögicsél.

keri fn Keresztanya.

kertészkedik tn ige Tépke di a szobanövények leveleit.

kezeslábás fn *gyak* Overál.

kinyúlik tn ige *gyak* Mély álomba szenderül.

kobak fn *gyak kedv* Fej. – **buksi, buksó, buksómuksó.**

kordé fn *ritk* Babakocsi.

kószapisi fn Pelenkacsere közben elfolyó vizelet.

körmice fn *gyak, kedv* Köröm.

kuckuc fn *gyak* hangut. Köhögés.

kuki fn *gyak kedv* Kicsi hímvessző.

kukubenkó fn *ritk* A pelenka tartalma.

kukucs fn *gyak* Bújócska.

kukuríkú fn *gyak* hangut. Kakas.

kummog tn ige *ritk* Szopás közben nyögdéssel a baba.

kuszikuszi fn *gyak* A kisbaba foga.

lábi fn *kedv* Láb.

lábikó Ld **lábi**

lábinkó Ld **lábi**

lakókonténer fn *tréf* Várandós nő hasa. ; - **gömbi, hordócska, lufi, pocak, poci**

lazanyanya fn *tréf* Olaszos fűszerezésű bébiétel. [← *lasagne*].

lepényhal fn *tréf* Szétlapult, kellemetlen szagú széklet a pelenkában.

leragad a szeme *gyak* Elalszik.

Lesz puki ám! fn *tréf* <Szélhajtó csepp elnevezése.> [← *Espumisan*].

lubickolni fn-i in *gyak* Fürödni; – **csobbanni, csobizni, merülni, pacsálni, pocskolni, pocsolni, visivasizni.**

lufi fn *tréf* Várandós nő hasa. ; - **gömbi, hordócska, lakókonténer, pocak, poci**

lyukasztó fn *tréf* A baba első foga.

mackó fn *gyak kedv* Medve. – **brumi, medvegyev.**

mackójelmez fn *ritk* Szőrös overál, kapucniján fülecskéekkel.

mami fn *gyak* Nagymama; - **nagyanyó, nagymami**.

medenke fn *tréf* A felfújható gyermekmedence becézett neve.

medvegyev fn *ritk* Medve. [← *Medvegyev*].

megyünk tátába *gyak* Megyünk sétálni.

merülni Ld. **csobbanni**.

mijáú fn *gyak* hangut. Macska.

mininuni fn *kedv* Kicsi lányka nemiszerv; - **nuncius, nunnangó, minipuni, punka, puni, punimuni**.

minipuni Ld. **mininuni**.

modososo fn *ritk* Fürdés. [< *mosdás* × *mosogatás*].

naci fn *gyak* Nadrág.

nagyanyó Ld. **mami**.

nagyapó fn *gyak* Nagypapa; - **nagypapi, papi**.

nagymami Ld. **mami**.

nagypapi Ld. **nagyapó**.

nózi fn *ritk* Orr, - **hefti, iszepisze, nózimózi**.

nózimózi Ld. **nózi**.

nuncius Ld. **mininuni**.

nunnangó Ld. **mininuni**.

nyakica fn *kedv* Nyak; - **nyakinca**.

nyakinca Ld. **nyakica**.

nyami Ld. **hamika**.

nyuszimuszi fn *gyak kedv* Nyúl.

oákol tn ige Sír; - **bömbikézik**

okni fn Zokni.

öcsi fn *gyak* Fiatalabb fiútestvér. [← *öccs*]

paci fn *gyak kedv* Ló.

pacsálni fn-i in *gyak* Fürödni; – **csobbanni, csobizni, lubickolni, merülni, pancsolni, pocskolni, pocsolni, visivasizni**

pacsizás fn <A baba csapkodja anyja tenyerét.>

pancsi fn *gyak* Fürdés; - **fürcsi, fürcsipancsi, modososo, pancsika, pancsimancsi, pincsipancsi**.

pancsika Ld. **pancsi**.

pancsikolóvíz fn Fürdővíz.

pancsimancsi Ld. **pancsi**.

pincsipancsi Ld. **pancsi**.

pancsolni Ld. **pacsálni**.

papi Ld. **nagyapó**.

pelunka fn *ritk* Pelenka; - **kakifogó, pelus, peluska, pelusmelus**.

pelus Ld. **pelunka**.

peluska Ld. **pelunka**.

pelusmelus Ld. **pelunka**.

pipó fn Cipő.

pipál tn ige *gyak* A nagylábujját felfelé tartja.

pipi fn *ritk* Szopás. – **cicizés, szopcsi, szopikálás, szopizás**

pisamisa fn *gyak* Vizelet; - **pisike, pisimisi, piskóta**

pisike Ld. **pisamisa**

pisimisi Ld. **pisamisa**

piskóta Ld. **pisamisa**

piszézni fn-i in *gyak* Orrunkat a baba orrához érinteni.

pocak fn *kedv* Has; - **ételhordó, poci, pucor**

pocak Ld. **pocak**

poci Ld. **pocak**.

pocimoci Ld. **pocak**.

pocskolni fn-i in *gyak* **1.** Fürödni. **2.** Csapkodni a vizet.

pocsolni Ld. **pocskolni**.

pofi fn *gyak kedv* A baba arca.
popó fn *gyak* Fenék; - **fenci, kakkantó, popsi, popsimopsi**.

popsi Ld. **popó**.

popsikenőcs fn *gyak* Bőrvédő kenőcs csecsemők és kisgyermek részére.

popsimopsi Ld. **popó**.
porlasztó üzemmód A baba kifújja a szájában lévő innivalót.

porszívós orrszívó fn *gyak* Porszívó csövére csatlakoztatható orrszívó berendezés.

pöcörő fn *gyak kedv* Kicsi hímvessző.

pöpös Ld. **pöcörő**.

pracli fn *gyak* Kéz; - **kacsó, kacsópongrác**

puci mn *gyak* Meztelen. – **csupi, csupri, csuprimókus**

pucor Ld. **pocak**

puki fn *gyak* Hangos szellentés; - **pukkantó**

pukkantó Ld. **puki**

pulcsika fn *gyak* Pulóver.

puni fn *kedv* Kicsi lányka nemiszerv; - **nuncius, nunnangó, mininuni, minipuni, punka, punimuni**

punimuni Ld. **puni**

punka Ld. **puni**.

rabszolgák fn *ritk* Szülők. <A gyermek határozza meg minden lépésüket.>

rágóka fn *gyak* Fogzást könnyítő gumijáték.

rókakoma fn Róka.

rotyitrottyi fn *tréf* Híg széklet.

röfi fn *kedv* Malac.

rugi fn *gyak* Csecsemők számára készült egybeszabott kényelmes öltözék.
[←rugdalózó]

sapi fn *gyak* Sapka; - **sapimapi, sityak, sityó**.

sapimapi Ld. **sapi**.

sihuhu fn Vonat.

sityak Ld. **sapi**.

sityó Ld. **sapi**.

sonka fn *gyak* Láb. – **bábi, lábi, lábikó, lábinkó**.

sorozatlövés fn *tréf* Egymást követő hangos szellentések.

sugárhajtású (kaka) mn *tréf* Híg széklet.

szakálka fn *gyak* Étkezések alkalmával a kisgyermek nyakába köthető, a ruházat védelmét szolgáló kendő.

szandi fn *gyak* Szandál. – **szandimandi**

szandimandi fn *gyak* Szandál. – **szandi**

szekerezés fn *ritk* Babakocsizás.

szeretetcsomag fn *tréf* Kakis pelenka.

szlipi fn *ritk* Alvás; - **alukálás, aluszka, csicsi, hajcsi, kájkáj, szundi, szundibundi, szundika, szunyóka, tentebaba, tenti, tentike,**

szlopa-szlopa fn *ritk* Ivás. [← *szlopálni*]

szopcsi fn *gyak* Szopás. – **cicizés, pipi, szopi, szopikálás, szopizás**

szopi Ld. **szopcsi**

szopikálás Ld. **szopcsi**

szopizás Ld. **szopcsi**

szökőkút fn *tréf* Pelenkamentes állapotban magasba szökő vizelet.

szundi fn *gyak* Alvás; - **alukálás, aluszka, csicsi, hajcsi, kájkáj, szlipi,**

szundibundi, szundika, szunyóka, tentebaba, tenti, tentike

szundibundi Ld. **szundi**

szundika Ld. **szundi**

szunyóka Ld. **szundi**

szupernagyi fn *tréf* Fáradhatatlan nagymama.

takarékos üzemmód fn *ritk, tréf* A babának csak a fél szeme van nyitva.

tánci-tánci fn *gyak* Táncolás.

tapsi-tapsi fn *gyak* Tapsolás.

tejcsi fn *gyak* Anyatej.

tejtermelő egység fn *tréf* Mell; - **cici, cickómickó**

tentebaba fn *gyak* Alvás; - **alukálás, aluszka, csicsi, hajcsi, kájkáj, szlipi, szundi, szundibundi, szundika, szunyóka, tenti, tentike**

tentézni fn-i in *gyak* Aludni; - **aliskázni**

tenti Ld. **tentebaba**

tentike Ld. **tentebaba**

tiktak fn *gyak* Óra.

transzformáter fn *ritk, tréf* Anya. <Az ételt anyatejjé alakítja.> [← *transzformátor*]

túrótűrő póló fn *ritk, tréf* Itthoni öltözék, amit a baba nyugodtan leöföfizhet.

uncsitesó fn *gyak* Unokatestvér.

ülcsik fn **1.** Babahordozó. **2.** Autósülés csecsemők számára.

vályú fn *ritk* Műanyag előke, melynek visszahajló alja összegyűjti a gyerek szájából kihulló ételdarabokat, vagy folyadékot.

vauvau fn *gyak* hangut. Kutya.

vezényel tn ige *ritk* Kalimpál a kezével.

visivasizni fn-i in *ritk* Fürödni; [*←ang* wash ‘megmos’] – **csobbanni, csobizni, lubickolni, merülni, pacsálni, pocskolni, pocsolni**
zenés ébresztő Hajnali gögicsélés.

zümike fn *gyak* Méhecske.

zsákbafutás fn *tréf* <A kisgyermek lépegetni próbál a hálózsákban.>

zsákbamacska fn

zsipzsup fn Kisgyermek hintáztatása karban.

zsiri fn *ritk* Zsiráf.

zsványtekintet fn *tréf* Kisgyermek huncut pillantása.

A ragadványnevek névjegyzéke

Angyalbögyörő [Hangzása miatt vált ragadványnévvé.]

Apró [A baba termetére utal.]

Aprólék [*< apró*; A baba termetére utal.]

Aranyangyalka [Kedves, jó kisbaba.]

Aranybogár [Kedves, jó kisbaba.]

Baba [*< baba*]

Bababubu [A család tévét nézett, ahol egy politikus képszerűen akart fogalmazni, és a következőket mondta: „szétpukkan, mint egy bu...bu...buborék”. A dadogás analógiájára alkották meg ezt a ragadványnevet.]

Babci [*< Babuci*]

Babó [*< Baba*]

Babszem Janka [Kislány magzati ragadványneve.]

Babszem Jankó [Kisfiú magzati ragadványneve.]

Babuci [*< Baba*]

Babus [*< Baba*]

Bambínó [*< Baba*]

Bébibogyó [Az összetétel elő-és utótagja egyaránt ’kicsi’ jelentésű szó, mely a baba méretére utal.]

Benőke [Fiú gyermekek általános ragadványneveként használt

keresztnév.]

Bidentis [A babának két foga van.]

Bogárka [Kedveskedő megszólítás.]

Bogyóka [A baba méretére utal.]

Bongyori [Göndörödő hajáról kapta ezt a nevet.]

Bongyorka [*< Bongyori*; Göndörödő hajáról kapta ezt a nevet.]

Bömbölő cicivadász [Sírva követelte a cicit.]

Brüngyőke [Hangzása miatt vált ragadványnévvé.]

Buborékfújó [Kilégzéskor a nyálából időnként buborékokat fúj.]

Bugyibilder [*< bodybuilder*; Masszív testű kisbaba.]

Büdibogár [A kisbaba pelenkájából kakaszag terjeng.]

Büdöslábú Menyecske [Izzadós lábú kislány.]

Büffentő Tóbiás [Evés vagy szopizás után nagyokat büfögő kisbaba.]

Büfibajnok [Hangosat büfiző kisbaba.]

Cica [Kedveskedő megszólítás.]

Cicabogár [Kedveskedő megszólítás.]

Cicavirág [Kedveskedő megszólítás.]
Cickóvámpr [Erős a baba szopási ösztöne.]

Cicuka [Kedveskedő megszólítás.]

Cirbolya [Átvétel a ← *Cirbolya és Borbolya* című meséből.]

Cukorborsó [Hasonlósági névátvitel a névadás alapja. Közös tulajdonságuk, hogy édesek. A borsó esetében ez szó szerint értendő, a név viselőjére átvitt értelemben.]

Cukorfalat [Átvétel a ← *Cukorfalat* című meséből.]

Cunimuni [Kislány ragadványneve, mely érintkezési névátvitellel és hangcsoportismétléssel keletkezett.]

Csibe [Kicsi, törékeny újszülött. Hasonlósági névátvitellel keletkezett.]

Csibecsóka [Hangzása miatt vált ragadványnévvé.]

Csibike [< *Csibe*]

Csillagvirág [Kedveskedő megszólítás.]

Csillagvirágszál [< *Csillagvirág*]

Csimasz [Ismeretlen a névadás oka.]

Csimpi [Hangzása miatt vált ragadványnévvé.]

Csimpilimpi [A < *Csimpi* névből hangcsoportismétléssel keletkezett.]

Csincsilla [< *csincsilla*]

Csini-Csani [A Csanád nevű kisfiú szépen van felöltöztetve. Hangcsoportismétléssel keletkezett.]

Csöppem [Ragrogzúlással keletkezett kedveskedő megszólítás.]

Csőrike [Az elnevezés alapja, hogy a kislány nemtetszését szájának csücsörítésével fejezi ki.]

Csőrimóri [A < *Csőrike* névből hangcsoportismétléssel keletkezett.]

Csurigombóc [Hangzása miatt vált ragadványnévvé.]

Csurimókus [Hangzása miatt vált ragadványnévvé.]

Csutak [Hangzása miatt vált ragadványnévvé.]

Csuti [A < *Csutak* névből *-i* becézőképzővel keletkezett.]

Csutimuti [A < *Csutak* névből hangcsoportismétléssel keletkezett.]

Csutinella [A < *Csuti* név becézéséből alakult.]

Csutkarozi [Hangzása miatt vált ragadványnévvé.]

Csülök [Vaskos végtagjai miatt kapta ezt a nevet.]

Dagi [Kövérkés testalkata miatt kapta ezt a nevet.]

Dezentor [Eleven, rosszcsont kisfiú. < *dezentor* 'katonaszökevény']

Disznóca [Apró csínytevéseket elkövető kislány. < *disznó*]

Dögegér [Hangzása miatt vált ragadványnévvé.]

Döglecsó [Hangzása miatt vált ragadványnévvé.]

Dönci [Kövérkés testalkata miatt kapta ezt a nevet.]

Drágakincs [Szülei szeme fénye.]

Drágaság [Ragrögzüléssel keletkezett kedveskedő megszólítás.]

Duracell nyuszi [A névadás alapja, hogy a kisbaba még akkor is tele van energiával, amikor a szülei már kidőltek a fáradtságtól.]

Édeske [Kedveskedő megszólítás.]

Egyetlenem [Ragrögzüléssel keletkezett kedveskedő megszólítás.]

Energizi [Fáradhatatlan kislány. Szóösszevonással keletkezett < *energia* × *Gizi*.]

Eróművész [A névadás alapja, hogy a kisfiú magához képest nagy és nehéz tárgyak tologatásával próbálkozott.]

Festéktüszentő Hapcibenő [Átvétel a *Pom-Pom* című meséből.]

Ficánka [Magzati ragadványnév. A névadás alapja, hogy a baba sokat mozgolódott anyja hasában.]

Ficere [A < *ficereg* igéből szócsonkítással keletkezett.]

Mozgékony kisbaba.]

Fosómanó [A névadás alapja, hogy a kisbabának napjában többször van híg széklete.]

Fülimanómur [Hangzása miatt vált ragadványnévvé.]

Gingibaba [< *gingi*; a baba első „szavainak” egyike.]

Golyóbis [A névadás alapja a kisbaba kopasz, kerek feje.]

Gurgulabogárka [Az elnevezés onnan ered, hogy a baba szeret gurgulázni a nyálával vagy a szájában lévő folyadékkal.]

Gyöngyöm [Ragrögzüléssel keletkezett kedveskedő megszólítás.]

Gyöngypitér [Hangzása miatt vált ragadványnévvé. Szóösszevonással keletkezett.]

Hercegnő [A *Sára* keresztnév jelentése vált ragadványnévvé.]

Huncimunci [A < *Huncutka* névből alakult hangcsoportismétléssel.]

Huncutka [< *huncut*]

Hüvelyk Panna [Kislány magzati ragadványneve.]

Hüvelyk Matyi [Kisfiú magzati ragadványneve.]

Kakamanó [A névadás alapja, hogy a gyermek bekakált.]

Kakukkpapa [Az egyik nagypapa ragadványneve, akit a gyermek arról jegyzett meg, hogy van egy

kakukkos órája.]

Kaszkadór [A névadás alapja egy baleset, melynek során a gyermek leesett a bábikomppal a teraszról, de alig sérült meg.]

Ketrecharcos [Járókába vagy kiságyba tett gyermek ragadványneve.]

Kicsi Umba [A baba jellegzetes szavajárásából alakult ragadványnév.]

Kincsem-Bogaram [Ragrögzüléssel keletkezett kedveskedő megszólítás.]

Kincsesláda [Asszociációsor eredményeként keletkezett.]

Királykisasszony [< *királykisasszony*; mesei átvétel.]

Királylány [< *királylány*; mesei átvétel.]

Kis Botanikus [A névadás alapja, hogy a gyermek előszeretettel tépkedi a szobanövények leveleit.]

Kisbudha [A névadás alapja, hogy a fürdőkádban ülve, nagy hasa miatt hasonlít a Budha szobrocskákra.]

Kiscamica [A < *Cica* névből keletkezett hangcsoportismétléssel.]

Kiscsillag [Kedveskedő megszólítás.]

Kisdrága [Kedveskedő megszólítás.]

Kisharkály [A névadás asszociációsor eredménye: az

újszülött kisbaba orrával anyja vállát és mellkasát böködve kereskedett. Ritmikus fejbiccentései a harkály kopogtató mozdulataihoz hasonlítottak.]

Kis pöcsös [< *pöcs* szlengszóból. Nemiségre utaló ragadványnév.]

Kissicsek [Ismeretlen a névadás oka.]

Kolbászoskenyér [A névadás alapja, hogy több alkalommal jóízűen ette ezt az ételt.]

Krampusz [Minden rosszaságban benne van.]

Krampuszka [< *Krampusz*]

Krumplistészta [A névadás alapja, hogy több alkalommal jóízűen ette ezt az ételt.]

Kukabonga [Hangzása miatt vált ragadványnévvé.]

Kuksi [< *kukucskál*]

Lepkevadász [Az elnevezés onnan ered, hogy a gyermek rendszeresen leszedi a kiságy fölé akasztott forgó, zenélő játék pillangóit.]

Lina [Ötletszerűen kiválasztott keresztnév vált ragadványnévvé.]

Ludmilla [Ötletszerűen kiválasztott keresztnév vált ragadványnévvé.]

Lujzika [Ötletszerűen kiválasztott keresztnév vált ragadványnévvé.]

Lükebóca [A < *Bicebóca* analógiájára keletkezett ragadványnév, mely akkor használatos, amikor a gyermek

bohóckodik.]

Maceszgombóc [Hangzása miatt vált ragadványnévvé.]

Mackósajt [Hangzása miatt vált ragadványnévvé.]

Majmóca [< *majom* szlengszó becézett alakja. Akkor használatos, amikor a kisbaba utánoz valakit.]

Makk Marci [Mesei átvétel.]

Malacka [Átvétel a Micimackó című meséből.]

Manó [Mesei átvétel.]

Manó néni [Mesei átvétel.]

Manócska [< *Manó*]

Manóka [< *Manó*]

Manóolaj [Hangzása miatt vált ragadványnévvé.]

Manóvári [Hangzása miatt vált ragadványnévvé.]

Manóvári Manovics Manó
[Oroszos hangzása miatt vált ragadványnévvé.]

Mantyogó [A baba első vokalizációit a család *mantyogás*nak nevezte, ebből alakult ki a ragadványnév.]

Másenyka [A névadás alapja, hogy fürdőlepedőbe csavart kis fejével a baba orosz kislányra hasonlít.]

Maszat [A névadás alapja, hogy étkezésekkor mindig mindenét összekeni.]

Mazsinci [< *Mazsola*]

Mazsola [1. Mesei átvétel. 2. Hasonlósági névátvitellel keletkezett ragadványnév, ahol az aszalt gyümölcs és a név viselőjének közös tulajdonsága az apró méret.]

Mazsola Panna [A *Mazsola* név és egy ötletszerűen kiválasztott keresztnév egymás mellé rendeléséből alakult ragadványnév.]

Mini Lili [Az elnevezés a védőnőtől ered, aki így nevezi a koraszülött kislányokat.]

Minimanó [Magzati ragadványnév, amely olyankor használatos, amikor a szülők még nem tudják születendő gyermekük nemét.]

Mininuni [Nemiségre utaló ragadványnév.]

Minipuni [A ragadványnév hangzásbeli hasonlóságot mutat a James Bond filmek női szereplőjének, *Moneypenny*nek a nevével.]

Móki [< *mókus*. Négy fogával a kisbaba leginkább egy mókushoz hasonlít.]

Mókuskerék [Örökmozgó kisbaba elnevezése.]

Monyók [Átvétel a *Fehérlófia* című meséből.]

Művészúr [A névadás alapja, hogy a gyermek állandóan produkálja magát felnőttek társaságában.]

Nyinyike [< *nyinyi*; a baba első hangsorainak egyikéből ered az elnevezés.]

Nyöszörke [Újszülöttként sokat nyöszörgött még álmában is.]

Nyüzi Bözsi [Éhségérzet vagy fáradtság esetén nyűgösködik.]

Petipötty [Ismeretlen a névadás oka.]

Petró Petra [Hangcsoport-ismétlésen alapuló játékos névalkotás a rosszködő kislány megnevezésére.]

Pici [Magzati ragadványnév.]

Picilány [A kisbaba méretére utaló név.]

Picula [Hangzása miatt vált ragadványnévvé.]

Pinavera [< ol. *primavera* 'tavasz, kikelet' jelentésű szóval hangzásbeli hasonlóságot mutat. Szójáték.]

Pincsike [Pisze orra a palotapincsiére hasonlít, innen ered az elnevezés.]

Pindurpandur [A < *pindur* szóból hangcsoportismétléssel keletkezett ragadványnév.]

Pinocska [< *Pincsike*]

Pipike [Kicsi, törekeny újszülött. Hasonlósági névátvitellel keletkezett.]

Pirinyóka [A baba méretére utaló elnevezés.]

Pocadék [A *Pocak* név becézett alakja.]

Pocak [Érintkezési névátvitellel keletkezett, a baba nagy hasára utal.]

Pocakbébi [Magzati ragadványnév.]

Pocaklakó [Magzati ragadványnév.]

Pocaklakó kis manó [Magzati ragadványnév.]

Pocaklakó minimanó [Magzati ragadványnév.]

Pocakmanó [Magzati ragadványnév.]

Pocegér [Hangzása miatt vált ragadványnévvé.]

Pockány [Hangzása miatt vált ragadványnévvé. Szóvegyüléssel keletkezett: *pocok* × *patkány*.]

Pocok [A névadás alapja a baba pufi arca, és két foga, amivel egy pocokra hasonlít.]

Potyesz [Magzati ragadványnév. A szülők nem akarták megtudni előre születendő gyermekük nemét, ezért a *poronty* és a *ponty* szavak keverékéből megalkották a *Potyesz* nevet. Az apának halastava van, innen ered az ötlet.]

Potyka [ua.]

Pöcörő [1. Magzati ragadványnév. 2. Nemiséget jelölő, érintkezési névátvitellel keletkezett ragadványnév.]

Pöti [< fr. *petit* 'kicsi' jelentésű szóból származó ragadványnév.]

Pöttöm Panna [Mesei átvétel. < *Pöttöm Panna*.]

Prímabalerina [A védőnőtől származó elnevezés, mely azon alapul, hogy kezdetben a babák lábujjhegyen állnak és így lépegetnek.]

Prücsök [1. Magzati ragadványnév. 2. Kedveskedő megszólítás. Feltehetően a *Tücsök* mintájára alakult.]

Pufipofi [Kövérkés arcáról kapta ezt a nevet.]

Pufirizsa [Duci alkata miatt kapta ezt a nevet.]

Puki [A névadás alapja, hogy hangosan eregeti a szelet magából.]

Puli Pali [A védőnőtől származó ragadványnév, mellyel a foglalkozások alatt a szőnyegen békésen hasaló kisfiúkat illeti.]

Pumpi [Hangzása miatt vált ragadványnévvé.]

Pumpika [< *Pumpi*]

Punka Panna [Egy nemiséget jelölő szó és egy ötletszerűen kiválasztott keresztnév kapcsolatából létrejött ragadványnév.]

Pupi [Hangzása miatt vált ragadványnévvé.]

Ricimici [Szócsonkítással, majd hangcsoportismétléssel létrejött ragadványnév. *Sára* > *Sári* > *Sárici* > *Ricimici*.]

Rinaldó [A védőnő nevezi így az eleven kisfiúkat. < *Rinaldo*

Rinaldini irodalmi alak, Fábri Péter színművének címszereplője, rabló.]

Ringyrongy Törpe [Mesei átvétel.]

Rizibizi [Hangzása miatt vált ragadványnévvé.]

Rontó Kitti [A Csillag Születik című televíziós tehetségkutató műsor egyik szereplőjének neve. Ragadványnévként olyankor használatos, amikor a gyermek valamilyen rosszaságot követ el.]

Rozi [Ötletszerűen kiválasztott keresztnév vált ragadványnévvé.]

Rozinante [1. < *Rozi* 2. < *Rozinante* átvétel Cervantes művéből.]

Sárkányfióka [A névadás alapja, hogy a gyermek időnként rekedt sikítással hívja fel magára a figyelmet.]

Seggecske [< *segg* durv. szlengszó becézőképzős alakja. Olyankor használatos, amikor a kisbaba csupasz fenekét kitolva mászik valahová.]

Sivákoló [Nemtetszését visítással kifejező baba elnevezése.]

Sózsák Panna [Nehéz baba. A név első része szóláshasonlatból származik (*Nehéz, mint a ~.*), második része pedig egy ötletszerűen kiválasztott keresztnév.]

Süvöltő [A baba vezetéknevével (*Sütő*) hangzásbeli hasonlóságot mutató ragadványnév, mely akkor használatos, amikor a gyermek jókedvű sikoltozásba kezd.]

Szélzsák [A névadás alapja, hogy hangosan eregeti a szelet magából.]

Szemi [< ang *Sam* név becézésének analógiájára alkotott, de 'csupaszem' jelentésben használt ragadványnév.]

Szépekszépe [A védőnő által alkotott, kislányok megnevezésére szolgáló ragadványnév.]

Szívemszotty [Kedveskedő megszólítás.]

Szopityúk [Erős szopási ösztönrel rendelkező kislány.]

Szupercicumicu [A *Cica* név fokozott, hangsoportismétléssel alkotott származéka.]

Taligátor [Taligát tologató gyermek játékos megnevezése.]

Toka Mari [Ragadványnevét az álla alatt lévő tokáról kapta.]

Tokagizi [Ragadványnevét az álla alatt lévő tokáról kapta.]

Tökmag [Neve apró termetére utal.]

Törpe [Környezetéhez képest nagyon kicsi.]

Törpilla [Környezetéhez képest nagyon kicsi. Mesei átvétel.]

Tridentis [Három foga van.]

Tubica [A névadás alapja, hogy a gerlékhez hasonló bűgő hangot ad ki.]

Turbocica [Szóösszetétellel

keletkezett név, melynek előtagja az 'energikus' jelentést hordozza, utótagja pedig a *Cica* név.]

Tücsi [A < *Tücsök* név becézőképzős alakja.]

Tücsimücsi [A < *Tücsök* név hangsoportismétléssel keletkezett alakja.]

Tücsök [Hasonlósági névátvitellel keletkezett ragadványnév. A hasonlóság alapja a tücsök és a baba apró termete.]

Tücsökanyu [Az anya ragadványneve, mely a gyermek ragadványnevéből származik. Az apa szólítja így az anyát.]

Tücsökapu [Az apa ragadványneve, mely a gyermek ragadványnevéből származik. Az anya szólítja így az apát.]

Tündér Lala [Mesei átvétel.]

Tündérbogyó [Hangzása miatt vált ragadványnévvé.]

Tündércse [A *Tündér* név becézett alakja.]

Tündérke [A *Tündér* név becézett alakja.]

Tündérmama [A nagymama ragadványneve, melyet unokája adott neki. A névadás alapja, hogy a nagymama *Tündér Lalának* nevezte unokáját, ennek mintájára alkotta meg a gyermek a nevet.]

Tündérvirágszál [Kedveskedő megszólítás.]

Unidentis [Egy foga van.]

Ügyibogár [A névadás alapja, hogy az adott helyzetben ügyes volt a gyermek.]

Ülőbudha [A névadás alapja, hogy a fürdőkádban ülve, nagy hasa miatt hasonlít a Budha szobrocskákra.]

Vacak [Ismeretlen a névadás oka.]

Vackor [Mesei átvétel.]

Vadliba [Bohóckodó kislány elnevezése.]

Zabababa [Jó étvágyú baba neve, mely hangcsoportismétléssel keletkezett.]

Zsákbamaczka [Hálósákban lévő baba. Jelentésátvitellel keletkezett.]

Zsiványtepertő [Huncut kisfiú. Szóösszetétellel keletkezett ragadványnév.]

Irodalomjegyzék

- A. JÁSZÓ ANNA, *A magyar nyelv könyve*. Trezor Kiadó, Budapest, 1999.
- BACHÁT LÁSZLÓ, *A ragadványnevek néhány problémája*. NytudÉrt. 70. sz.
- CRYSTAL DAVID, *A nyelv enciklopédiája*. Osiris Kiadó, Budapest, 2003.
- FEHÉR KRISZTINA, *A ragadványnevek funkcionális szerkezetéről*. Magyar Nyelvjárások 41 (2003): 155-66. (<http://mnytud.arts.klte.hu/feherk/ragnfunk.doc>)
- FEHÉR KRISZTINA, *A ragadványnevek lexikális szerkezetéről*. Magyar Nyelvjárások 40 (2002): 75-85. (<http://mnytud.arts.klte.hu/mnyj/40/06feher.doc>)
- FÜLÖP LAJOS, *Megjegyzések Visonta község ragadványneveihez*. NytudÉrt. 70. sz.
- GOPNIK – MELTZOFF – KUHL, *Bölcsek a bölcsőben*. Typotex Kiadó, Budapest, 2006.
- GÓSY MÁRIA, *Pszicholingvisztika*. Corvina Kiadó, Budapest, 1999.
- HAJDÚ MIHÁLY, *Az élő becézőnevek és a becézőnév-rendszer*. NytudÉrt. 70. sz.
- HAJDÚ MIHÁLY, *Magyar becézőnevek (1770-1970)*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1974.
- JELISTRATOV, VLAGYIMIR, *Szleng és kultúra*. (Szlengkutatás 2.) Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 1998.
(http://mnytud.arts.klte.hu/szleng/szl_kut/02szlkul/032jelis.doc)
- KABAINÉ HUSZKA ANTÓNIA, *Tanuljunk meg gyermeknyelven*. RTV – Minerva Kiadó, Budapest, 1980.
- KISS JENŐ, *Társadalom és nyelvhasználat*. Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest, 2002.
- KIS TAMÁS, *A magyar katonai szleng szótára (1980–1990)* (A Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Magyar Nyelvtudományi Intézetének Kiadványai 60. sz.) Debrecen, 1991.
- KIS TAMÁS, *A szlengkutatás útjai és lehetőségei*. Szerk. Kis Tamás. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 1997.
- KIS TAMÁS, *Személynevek a szlengben*. Magyar Nyelvjárások 33 (1996): 93-104
(<http://mnytud.arts.klte.hu/mnyj/33/szlnev.htm>)

- KÖVECSESE ZOLTÁN (1997): Az amerikai szleng. In: *A szlengkutatás útjai és lehetőségei* Szerk. Kis Tamás. Debrecen.
- LENGYEL ZSOLT, *A gyermeknyelv*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1981.
- PAPP ISTVÁN, *A szóalkotás problémái*. Mnyj. 9. sz. (1963): 3-31
- PARTRIDGE, ERIC (2002), A szleng ma és tegnap. In: *A szlengkutatás 111 éve*. Szerk. Kis Tamás, Várnai Judit, Debrecen.
- RÉGER ZITA, *Utak a nyelvhez*. Soros Alapítvány és MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest, 2002.
- RICHTER – BRÜGE – MOHS, *Így tanulnak beszélni a gyerekek*. Akkord Kiadó, Budapest, 1997.
- Roberts, Paul (2002), A szleng és rokonai. In: *A szlengkutatás 111 éve*. Szerk. Kis Tamás, Várnai Judit. Debrecen.
- SÁNDOR ANNA, *Kolon ragadványnevei*.
(<http://nevarchivum.klte.hu/mnytk/209/szerzok.htm>)
- SUGÁRNÉ KÁDÁR JÚLIA, *A „hangos kommunikáció fejlődése és szerepe a korai szocializációban*. Scientia Humana Kiadó, 2001.
- VÁRNAI JUDIT SZILVIA, KIS TAMÁS szerk. *A szlengkutatás 111 éve*. (Szlengkutatás 4.) Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2002.

Internetes oldalak:

(http://logoportal.hu/a_dajkanyelv_csodat_tesz)

(http://velvet.hu/poronty/2006/11/23/szopas_vagy_szopizas/)

(<http://wikipedia.org/wiki/Szleng>)